

BURGOSKO 1747KO DOTRINA: I. TESTUA ETA OHARRAK

JOSEBA ANDONI LAKARRA

Duela lau urte, Mendibururen idazlan argitaragabeak kalera-tu zituenean¹, aspaldi ahaztuxe zetzan —Larramendi zein Mendiburu-ri egotziriko— Burgosen 1747an atera zen euskarazko dotrina-ren aitatasunaren auzia (eta auzi horri lotu beste zenbait) ireki zuen Patxi Altunak. Ireki eta itxi ere, edota itxeko bidean oso urru-ti abiatu, bederen, Loiolako Artxibuan aurkitu Astetearen euska-ratzearen argitalpen txukun eta zainduari jarri zion hitzaurre ikus-garrian zuhurki miatu ondoren ikerlariak agertu dituzten etorkie-kiko iritziak, Mendibururen dotrina eskuizkribatuaren eskualdien arteko aldaketen zergatia eta ekoizpen prozesuaren gainerako ha-rat-honatak².

Hauek ziren bere ondorioak:

Hona ene aburua: Mendiburuk bere lagunaren zuzenketa gu-ziak jaso, onartu eta itzulpen berria prestatu zuen, Larramendik eskatzen zion bezala: «...refundiéndola toda de nuevo, con más cuidado, no tan de prisa, con más escrúpulo y atención al sentido y voces de Astete». Hori eginez gero, alferrik zen lehen itzulpenak omen zuen «Prólogo al lector» eta horrexegatik ez dakar Burgoskoak, Bonapartek dioskunez. Itzulpena berritu eta Larramendiren zuzenketak bertan txertatu zituela gauza naba-ria eta ezin ukatuzkoa da Loiolako esku-izkribuari, nik hemen gaur argitara ematen dudanari, dagokionez; aski da hori sines-teko Larramendiren zensura, Tellecheak argitara emana, eta do-trina hau elkarrekin alderatzea: oso osorik daude sartuak, al-dakuntza apur batzuek gorabehera. Esku-izkribu honetan bai-na Burgoskoan ere bai? Hori baieztatu eta frogatzeko Burgos-koaren ale bat beharko nuke...³.

1. *Mendibururen idazlan argitaragabeak (edizio kritikoa)*, Patxi Altunak paratua, 2 lib. «Euskararen Lekukoak» Saila, Euskaltzaindia, Bilbo 1982.

2. Dotrinaren edizioa I 1-46.or. eta hari buruzko ikerketa hitzaurreko xlvi-lvii.or.

3. *Op. cit.*, lvii.or.

Euskal Herriko biblioteka publikoetan eta besteetan ez izan, ordea, horren alerik, ez eta orobat Madriilen ere; Bonapartek Aranari bidalitako berearen kopia ere Loiolan falta eta

Inon izatekotan Chicagon, beraz. Hura eskura dezanak esan ahal izango digu Burgoskoan ere ageri diren ala ez txertatuak Larramendik egin zizkion zuzenketak. Bienbitartean nik hauxe esango nuke: Loiolako hau Mendibururena da, Larramendiren zensuraren oharrak barnean dituelarik eta gero ere, Mendiburuk itzulpena berritu ondoren, oraindik bere eskuz Larramendik gauza batzuk zuzendu, aldatu eta osatu zituelarik, bi esku-tako letra nabari bait da esku-izkribuan; eta Burgoskoa ere bai, Mendibururena, besterik frogatzen ez deino⁴.

Zorionez, berandu bada ere, badugu jadanik Chicagoko alea —bere mikrofilmezko kopia— Euskal Herritik ilki gabe ezagutzeko aukera. Unibertsitateko Filologia Fakultateko bibliotekari den Marian Egañaren lan isil bezain etengabeari eskerrak, zaleek eskura dugu bertan 1986ko martxoaren hasieratik —hilabete gutxi barru Bonaparteren liburu altxor osoa dukegun bezala— aspalditik gutiziatzen genuen bitxi bakar hau; bihoakio bada Marian Egañari ene ezagutzarik zintzoena, ez bakarrik oraingo laguntzagatik baina betidanik hainbati eman digunagatik. Ez dut zertan goratu, bestalde, Chicagoko ondarea Euskal Herriko biblioteka publiko eta behar bezala zaindutako batera ekartzeko projektua burutzeak suposa dezakeen aurrerapena gure ikasketetan.

Chicagoko alea ezagutu ondoren ihardets dakiok (eta baietz ihardetsi ere) Patxi Altunaren galderari, hots, Burgosko dotrinan Larramendik Mendibururen eskuizkribuari egin zizkion zuzenketak sartu zirenetz, eta baieztza daiteke eta froga Patxi Altunarekin Burgosen argia ikusi zuen dotrina ere Mendibururena zela; leku-koak sobera dira Burgoskoaren testuarekin batera oharretan eman ditudan Mendibururen Loiolakoarekin eta horri Larramendik egin zuzenketekin gonbara ditzanarentzat hemen exenplu beharrik izateko.

Baina gai emankor eta interesgarria izaki, auzi bat erabaki arren, beste arazo eta ikergai anitz sortzen da testu berri honen aurrean. Bere interesa eta are garrantzia nabarmenak iruditzen zaizkit ez soilik testukritika hutsari dagokionez, filologiaren oinarri den eremu horretan handia izanik ere, baina baita, dantzan ari direnak Larramendi eta Mendiburu direla ahazten ez badugu, hitzberrien eta oro har hiztegiaren, gramatikaren, itzulpen eta hizkuntz

4. *Ibidem.*

ereduen⁵ arazoetan ere; eta guztiori garai hartan euskara idatzia-
ren historiaren barnean ematen ari zen prozesuan kokaturik,
gainera⁶.

Arakatu beharrezko ildo asko, hortaz, eta azterketa zehatz eta
kontuza premiazko. Hori amaitu artean, ordea, ez zen irakurle zu-
hurrari testua zertan ukaturik, eta hemen ematera deliberatu naiz,
azterketarekin aurki egin gogo dudan legez⁷.

Ene edizioan Burgosko dotrinaren orain arte ezagututako ale
bakarraren testua hitzez hitz (eta lerroz lerro, gonbaraketa erraz-
teko) mantendu dut, aldaketak txikienak ere zirelarik oharretan
espreski gaztigatuaz⁸. Halaber, eta edizioak hala eskaturik, Patxi
Altunak ezagutzera eman zuen Loiolako Artxibuko eskuizkribuare-
kin (A deituko dudana) eta horri Larramendik egin zizkion eras-
kin eta zuzenketekin⁹ (B deituko ditut) gonbaratu dut testu (T) hori
eta oharretan banan banan eman ditut ezberdintasunak; orobat,
gehigarri bezala bukaeran Burgosko dotrinan sartu ez ziren es-
kuizkribuko zatiak ere eman ditut.

5. Pentsa bedi, adibidez, Ibon Sarasolak *ASJU XX-1* (1986)ko lanean
egiten duen Irazuzta eta Mendibururen Asteteetakozatiaren gonbaraketa libu-
ru osora eta aurreko, garaiko eta geroko Asteteetara (Burgoskoa barne) heda-
tzeak eman litzakeen fruituetan; halaber, ohar bedi Burgosko dotrinako
hainbat eta hainbat hitzek euskal lexikografiaren historiarako duen in-
teresaz.

6. Cf. ene «Larramendiren hiztegegintzaren inguruan», *ASJU XIX-1*
(1985) 9-50 (bibliografiarekin) eta orain Ibon Sarasolaren aipatu artikulua.

7. Azterketa horretan testuaren hiztegia ere emango dut 5. oharrean
adierazi arrazoiengatik eta orobat honako luzeegi egiten zen dotrina osoaren
facsimilea.

8. Puntuazioa (maiuskulak salbu) mantentzen da orohar baina hitzak
gaurko erara bilduaz eta banatuaz.

9. Patxi Altunak bere aipatu edizioan arretaz eman zituen eta bere
oharrez baliatu naiz hemen «(P. A.)» soil bat erantsiaz.

[(1)]

ICASBIDEA

CHRISTAVEN DOCTRINA

Azalqueta laburraquin, gal-
deaz, ta eranzuteaz.

- 5 *Len Aita Gaspar Astete Jesusen
Compañiacoac Gaztelaniaz:
Ta orain beste Jesuita batec Eus-
queraz ezarria.*

- 10 Milla ta zazpieun, ta berrogue-
ta zazpigarren urtean.

BEAR DIRAN ONGUIDAGO-
aquin.

Burgosen. Compañiaco Hiz-
quiroidian.

(3)

CHRISTAVEN DOCTRINA-
raco Sarrera.

- C**Hristau fiel guciac
Daude chit beartuac
- 5 Artzera devocioa
Beren biotz osotic
Jesus gure arguiaren
Gurutze Santuarequin.
Ecen an hil nai izan zuen,
- 10 Gu erosi, ta ateratzearren

- 3.1-2. A *Christauaren Doctrinaco sarrera: B c. d. sarartea.*
3.4. -C tintak estalia. A *obligatuac.*
3.6. A *vihotz: B bihotz.*
3.9. A *bada an hill izannaizuen.*

- Pecatuaren mendetic,
 Eta etsai gaiztoetatic.
 Orregatic badà
 Oitu bear cerà,
 15 Ala ciñatzera,
 Nola santiguatzera
 Hiru gurutze eguiñaz.
 Lenengoa becoquian
 Jaincoac libra-gaitzan
 20 Pensamentu gaiztoetatic.
 Bigarrena aoan,
 Jaincoac libra-gaitzan
 Hiz gaitztoetatic.
 Hirugarrena bularrean
 25 Jaincoac libra-gaitzan
 Obra, ta gogo gaiztoetatic,
 Guisa onetan esanaz.
 Gurutze ✠ santuaren
 Señaleagatic
 A 2 Gu-

(4)

- Gure ✠ etsaietatic
 Libra-gaitzatzu
 Gure ✠ Jauna, ta Jaincoa.
 Aitaren, ta semearen,
 5 Eta Espiritu Santuaren
 Icenean. Ala biz.

- 3.11. A *gure pecatuaren mendetic.*
 3.13. A *badà.*
 3.14. A *zerà.*
 3.19, 3.22 eta 3.25. A *libragaitzan.*
 3.20. A *pensamen, «tu erantsi zaio gero» (P. Altuna).*
 3.23. A *hitz gaiztoetatic.*
 3.26. T *gaiztoteatic. A eguite, ta g. g.*
 3.29. A *si.*
 4.1. A *gueren.*
 4.2. A *libragaitzatzu.*
 4.3. A *gure Jaungoicoa.*
 4.4. A *Aitaren eta s.*
 4.6. A *izenean. Amèn.*

Aita gurea.

- 10 Aita gurea, ceruetan zaudena, santifica bedi zure icena, betorquigu zure erreinoa. Eguin bedi zure borondatea, nola ceruan, ala lurrean. Egun iguzu gure egun oroco oguia. Eta barca-zaizquigutzu gure zorrac, guc gure zordunai barcatzen dieztegun bezela. Eta ez gaitzatzula utzi tentacioan erorten. Baicic libra-gaitzatzu gaitzetic. Ala biz.

20 *Ave Maria, edo Agur Maria.*

- 25 **A** Gur Maria, graciaz betea, Jauna da zurequin, bedecatua zu andre gucien artean, ta bedecatua da zure sabeleco frutua, Jesus. Santa Maria, Jaincoaren Ama, erre-gu-ezazu gu pecatarioc gatic, **orain**, ta gure eriotzaco orduan. Ala biz.

30

Cre-

- 4.9. A *izena.*
 4.9-10. A *betor gugana zure Erreinua.*
 4.11. A *vorondatea.*
 4.13. A *gueren e.*
 4.14. A *barcazaizquigutzu gueren.*
 4.15. A *gueren z.*
 4.18. A *erortzen.*
 4.18. A *libragaitzatzu.*
 4.19. A *Amen.*
 4.20. A *Ave Maria:* B *Ave M. Agur Maria.* P. Altunak «*Agur Maria* honnek bestek idatzia dirudi, baina ez dago garbi» dio; alabaina cf. 24.27-29.
 4.21. A *Ave Maria.*
 4.23. A *bedecatua zera anre:* B *zera ezabatu eta zu jarri du, «bestalde anre zegoen idatzirik eta d jarri du gainean» (P. A.).*
 4.24. A *ta frutu bedecatua da:* B «*frutu hor ezabatu eta sabeléco-ren ondoan ezarri du frutua» (P. A.).*
 4.26. A *Jaungoicoaren A.*
 4.27. A *erregu ezazu.*
 4.28. A *gueren heriotzaco:* B «*n kendu eta gainean gure idatzi du» (P. A.).*
 4.29. A *orduan. Amen.*

(5)

Credoa, edo sinisdeta.

Sinisten det aal gucico Aita Jaincoagan, ceña dan Ceruaren, ta lurraren eguillea.
 5 Eta aren seme bacar Jesu-Christo gure Jaunagan, ceña sortu zan Espiritu Santuaren obraz, ta graciaz. Jaio zan Maria Virginagandic. Padeci-
 10 tu zuen Poncio Pilatosen mendean. Izandu zan gurutzeficatu, hilla, ta ehortzia. Jachi zan ifernuetara, hirugarren egunean piztu zan hillen arte-
 15 tic. Igo zan ceruetara: an dago jarriric aal gucizco Aita Jaincoaren escuycan. Andican etorrico da viciac, eta hillac

- 5.1. A *sinismena*: B «*sinismena* ezabatu eta *Credoa* dago gainean idatzirik» (P. A.).
- 5.2. A *Sinistendet Aita Jaungoico guciz ahalsuan*: B «hemen bi zuzenketa egin du; *gucialduna*-gan baterik eta *aalgucico Aita Jaungoicoagan* ere bai» (P. A.).
- 5.3. A *ceru ta lurraren eguillean*: B «erlatibozko perpaus bihurtu nahi izan du Larramendik, *ceru*-ren aurrean *ceña dan* sartuz eta *eguillean creatzallea* aldatuz» (P. A.).
- 5.5. A *Eta Jesu-Christo gure Jaun-aren Seme bacarrean*: B «Aren seme bacar aurreratu egin du *Eta*-ren ondoan ezarriz, *Jaun-aren gero Jaunagan* bilakaturik» (P. A.).
- 5.7. A *sortu izan zan*: B «*Izan* gero ezabatua dago» (P. A.).
- 5.8. A *eguitez*: B «Ezabatu eta *obraz* ezarri du gainean» (P. A.). Cf. 3.26 (J. A. L.).
- 5.8. A *graciaz*; *eta j.*
- 5.9. A *Virgiña*, cf. 6.11.
- 5.10. A *Pilatoren bean*: B «Hori *Pilatosen mendean* aldatu du» (P. A.).
- 5.11-12. A *gurutzean josiric, hill, ta lurrari emanic, infernuetara jachizan*. B. *gurutzeratu zuten, hill zan, ta ehorci zuten, i. j. gelditzen da* aldaketa guztien ondoren.
- 5.14-15. A *egunean hillen artetic piztuzan; ceruetara igozan; dago*: B «An idatzi du *dago*-ren aurrean».
- 5.16-17. A *jarriric Aita Jaungoico guciz ahalsuaren escuieco aldetic*: B «*Aalgucico Aita Jaincoaren escuycan* dio beste hitzen gainean» (P. A.).

- 20 juzgatzera. Sinisten det Espiritu Santuagan: Eliza Catholica, edo guciaquicoa: Santuen partaletasuna, edo Comunioa: pecatuen barcacioa: araguiaren piztea: vicitza beticoa. Ala biz, edo Amen.
- 25

Salvea, edo Agur Erreguiña.

- S** Alve Erreguiña, Ama misericordiazcoa, vicitza, gozoa, ta esperanza gurea.
- 30 A 3 Agur

(6)

Agur, ta zuri gagozquitzu
Evaren hume erbestetuac suspirioz, plañuz, ta negarrez
ibar negarretaco onetan. Ea

- 5.17-19. A *etorri beardu andic viciac, eta hillac juzgatzera*: B «*etorricoda zuzendu du*» (P. A.).
- 5.20. A *Santuan, «edo Santua»* (P. A.) B «*Santuagan gainekoak*» (P. A.).
- 5.20-21. A *Eliza Santa Catholicoa*: B «*Guciaquicoa idatzi du gainean bestea ezabatuz*» (P. A.).
- 5.21-23. A *Santuen Comunioa*: B «*Hori ezabatu gabe partaletasuna irakur daiteke gainean*» (P. A.).
- 5.24. A *piztuera*: B «*piztea ezarriz zuzendu du*» (P. A.).
- 5.25. A *beticoa. Amen, edo ala da*.
- 5.26. A *Salvea*.
- 5.27. A *Jaincoac salvazaitzala*: B «*Hori kendu eta Agur jarri du*» (P. A.).
- 5.29. A *gozotasuna, esperanza*: B «*ta sartu du hor tartean*» (P. A.).
- 6.1. A *Jaincoac salvazaitzala, zure deiez gaudе*: B «*Hemen, ostera, bi hitz horien [Jaincoac s.] ordez Salve idatzi du*» (P. A.).
- 6.2-3. A *ume e., zugana cispiratzen degu, adiacа, ta negarrez gaudela*.
- 6.4. A *ibar negarrezco onetan*: B «*hortik kendu eta negarrezco-ren ondora aldatu du ibar*» (P. A.).

- 5 bada, bitarteco gurea, guga-
na itzatzu zure begui urricar-
rizco oriec, eta deserrite onen
ondoren eracuscuzu Jesus, zu-
re Sabeleco frutu bedecatua.
- 10 O! guciz beraa! O! urricarrisua!
O! Maria Virginia gozoa! Er-
regu-ezazu gugatic, Jaincoa-
ren Ama. Eguin gaitean Chris-
toren promesen diña. Amen.

15 *Jaincoaren Legueco Aguinteac
dira amar.*

- Lembicico hirurac dagozquio
Jaincoaren honrari, beste
zazpiac lagun urcoaren
20 onari.
- Lembicicoa da Jaincoa ama-
zea gauza gucien gañean.
Bigarrena, ez juramentu alper-
ric eguitea, aren icen san-
tua gaizqui erabilliaz.
- 25 Hirugarrena jai egunac santu-
quiro gordetzea.
Laugarrena, aita, eta Ama
honratzea. **Bost-**

- 6.5-8. A *gurea, zure begui misericordiazco oriec biur-itzatzu gugana eta deserri onen ondoren eracutsi zaguzu Jesus.*
- 6.10. A *beraa! O urricalsua!*
- 6.11. A *Virgiña*, cf. 5.9.
- 6.13. A *Ama Santa, dogaiac eguin gaitezen Jesu Christoren esqueñien. Amen. Ala biz:* B «Horren ordeez beste hitz ordena hau ezarri du gainean: Jesu Christoren promessen dogaiac eguin gaitezen. Eta Amen bakarrik idatzi gero» (P. A.).
- 6.15. A *Jaungoicoaren L. A.*
- 6.16. A *dirade a.:* B «-de ezabatu dio» (P. A.).
- 6.17. A *Lenvicico.*
- 6.19. A *z. gueidearen.*
- 6.21. A *Lenvicicoa d. J. onestea:* B «edo amatzea jarri du gainean» (P. A.).
- 6.23-25. A *juramenturic eguitea, aren izen santua alferric, edo utsean artuaz.*
- 6.26-27. A *H. Jaiac santu eguitea:* B «honen gainean eta hau [eguitea] ezabatu gabe gordetzea idatzi du» (P. A.).
- 6.28-29. A *A. ta A. h.:* B «h- ezabatu du» (P. A.).

(7)

- Bosgarrena, ez iñor hiltzea.
 Seigarrena, araguzco pecaturic ez eguitea.
 Zazpigarrena, ez ebastea, edo
 5 ez ostutzea.
 Zortzigarrena, ez falso testimonioric, ez guezurric esatea.
 Bederatzigarrena, iñoren
 10 emazteric ez nai izatea.
 Amargarrena, besteren ondasonic ez guticiatzea.
 Amar aguinte oyec bitara d
 15 toz: Jaincoa servitzera, ta gauza gucien gañetic onestera, ta zure lagun urcoa cere burua bezala. Ala biz.

*Fedearen Artecoac dira
 amalau.*

- 20 Lembicico zazpiac dagozca
 Jaincotasunari, beste zazpiac Jesu-Christo gure Jaun, ta Jainco, ta guizon eguiazcoaren guizatasun santuari.

- 7.1. A *Bostgarrena, ez hiltzea.*
 7.4-5. A *Z. ez ostutzea.*
 7.6-8. A *Z. guezurrezco testimonioric ez egozte, ta ez guezurric esatea:* B «*Guezur utzi du eta gainerakoa ezabatu (P. A.); «hori [egozte] ezabatu eta jasotzea ipini du gainean, ene ustez; ez jaiotzea, Aita Zugazagak bere aldakian bezala» (P. A).*
 7.9. A *B. gueidearen e.*
 7.12. A *ez deseatztea:* B «*hori ezabatu eta guticiatzea idatzi du» (P. A).*
 7.13. A *oiec sartzendira bitan: Jaincoa servitu, ta onestean gauza gucien gañean, ta zure gueidea zere burua bezela. Amen, edo ala biz:* B «*Amen edo ezabatu egin du» (P. A).*
 7.18. A *F. Articuloac d.*
 7.20-21. A *Lenvicivo z. dagozquo Jaungoicotasunari:* B «*Jaincotasunari idatzi du gainean» (P. A).*
 7.21. A *J. ta beste.*
 7.22-23. A *Jaun, Jainco.*

25 *Jaincotasunari dagozcanac
dirade oyec.*

Lembicicoa, sinistea Jainco
aal gucico bacar bategan.
Bi-

(8)

Bigarrena, sinistea dala Aita.
Hirugarrena, sinistea, dala
semea.

5 Laugarrena, sinistea dala
Espiritu Santua.

Bostgarrena, sinistea dala
Creatzallea.

Seigarrena, sinistea dala Sal-
vatzallea.

10 Zazpigarrena, sinistea dala
Glorificatzallea.

*Guizatasun Santuari dagozca-
nac dirade oyec.*

15 Lembicicoa, sinistea Jesu-
Christo gure Jauna, guizo-
na danez, sortu zala Espiri-
tu Santuaren eguitez.
Bigarrena, sinistea, jaio zala

7.25. A *J. datozquionac*: B «*Dagozcanac gainean*» (P. A.).

7.26. A *dirade oiec*: B «*de ezabatu egin du*» (P. A.).

7.27. A *Lenvicicoa s. Jainco bacar guciz ahalsu batean*: B «*Aal guciz-
co idatzi du gainean*» (P. A.).

8.1. A *sinistea Aita dala.*

8.2-3. A *sinistea Semea dala.*

8.4-5. A *sinistea Espiritu Santua dala.*

8.6-7. A *sinistea Eguillea dala*: B «*[Eguillea-k] gainean Creatzallea du*»
(P. A.).

8.8-9. A *sinistea Salvatzallea dala.*

8.10-11. A *sinistea Glorificatzalle, edo sari emallea dala.*

8.12-13. A *Santuari datozquionac d. oiec*: B «*Dagozcanac [datozquio-
nac-en] gainean*» (P. A.).

8.14-15. A *Lenvicicoa, s. gure Jesu Christu Jauna.*

8.16. A *sortu izan zala.*

- 20 .Maria Virgina Santagandic,
zalaric Virgina erdi baño
len, erditzean, ta erdi ez-
quero.
- Hirugarrena, sinistea artu
zuela eriotza ta pasioa, gu
- 25 peccatarioc salvatzeagatic.
- Laugarrena, sinistea jachi za-
la ifernuetara ta atera citu-
ela aren etorreraren zai ceu-
den guraso santuen animac.
- 30 Bost-

(9)

- Bostgarrena, sinistea hirugar-
ren egunean piztu zala hi-
llen artetic.
- 5 Seigarrena, sinistea igo-za-
la ceruetara, an dagoala
eserita, Aita Jainco aal gu-
cicoaren escueyan.
- 10 Zazpigarrena, sinistea etor-
rico dala viciac eta hillac
juzgatzer. Esan nai du,
onai gloria ematera, cerga-
tic aren aguinte santuac
gorde cituzten: ta gaiztoai

- 7.19-21. A *zala Santa Maria Virgiñagandic, berau Virgiña zala jaiotza baño len, jaiotzan, ta jaiotza ezquero*: B «*Erdi, erditzean, erdi ezarri ditu horko jaiotza, jaiotzan, jaiotza hiru horiek ezabaturik*» (P. A.).
- 8.24. A *heriotza, ta passioa*.
- 8.27-29. A *zala infernu, edo beco lecueta, ta ateracituela guraso santuen animac, aren etorrera santuaren beguira zeudenac*: B «*Guraso-tik hasi eta azkenerainoko hitz horien orde z hau jarri du gainean: bere etorreraren beguira ceuden aita santuen animac*» (P. A.).
- 9.4. A *igozala*.
- 9.5-6. A *c., ta an.dagoela eseriric*.
- 9.6-7. A *Jainco guciz ahalsuaren escuieco aldetic*.
- 9.11. A *emateco, ceren*.

- 15 pena beti iraungarria, cer-
ren gorde etzituzten. Ala
biz.

CHRISTAVEN DOCTRINA-
ren azaldura, edo declaracioa,
galdez, ta eranzutez.

- 20 **G** Al. Zu Christava cera?
Erantz. Bai Jaincoaren
graciaz.
G. Nondic datorquizu Chris-
tavaren icen hori?
25 E. Jesu-Christo gure Jauna-
gandic.
G. Cer esan nai du Christavac?
E. Christoren guizona.
G.

(10)

- G. Cer aditcen dezu Christo-
ren guizonaz?
E. Jesu-Christoren fedea due-
na ceña dan batayoan artu
5 zuena, eta gueroztanic bera
servitzera agundua dagoe-
na.

- 9.14. A *pena betiraunac, ceren.*
9.15. B «Ez cituzten zuzendu du gero» (P. A.).
9.16. A *A. da, edo Amen;* B «*Amèn* soilik utzi eta gainerakoa ezabatu
egin du» (P. A.).
9.17. A *Christauaren Doctrinaco:* B «Horren ordez gainean hau da-
go: *Christauen doctrinaren azaldura edo*» (P. A.).
9.19. A *galdeaz, eta eranzueraz.*
9.20. A *Galdea: Cerade Christaua?*
9.21. A *Erantzueraz: Bai, Aita, J. g.*
9.23. A *N. dezu C.*
9.24. A *izen.*
10.1. A *aditzen.*
10.3-7. A, J. C. *sinismen, edo Fedea duena, ceña Bateoan artu zuen, ta*
bera servitzera esqueñtric dagoena: B «Hori [*esqueñtric*] eza-
batu eta agundua ezarri du gainean» (P. A.).

- G. Cein da Christavaren seña-
lea?
- 10 E. Gurutze santua.
G. Cergatic?
E. Cerren dan Christo gurutze-
ficatuaren irudia, ceñean
erosi guinduen.
- 15 G. Cembat guisatara eguiten
du christavac señalet hori?
E. Bitara.
G. Cein dira?
E. Ciñatzea, ta santiguatzea.
- 20 G. Cer da ciñatzea?
E. Da Escuyeco beatz lodiatz
hiru gurutze eguitea. Lem-
bicoa becoquian. Bigarre-
na aoan. Hirugarrena bular-
rean, gure Jaincoari gagoz-
cala.
- 25 G. Eracutsi nola?
E. Gurutze santuaren señalet-
gatic gure etsaietatic libra
gaitzatzu gure Jaincoa. G.
- 30

(11)

- G. Cergatic ciñatzen cera be-
coquian?
E. Jaincoac libra-gaitzan pen-
samentu gaiztoetatic.

- 10.8. A *siña*, cf. 10.16, 10.28.
10.12. A *Ceren*; cf. 9.11.
10.12-14. A *gurutzean josiaren antza, ceñac an erosi, edo erredimitu guin-
duen*: B «Gurutzeratuaren ezarri du gainean bi hitz horien or-
dez», «Ceñac an kendu eta ceñean idatzi zuen», «Edo erredimitu
hori ezabatua dago» (P. A.).
10.16. A *siñale ori*, cf. 10.8, 10.28.
10.21. A *E. Escuieco b. andiaz*.
10.22. A *Lenvicicoa*.
10.25. A *gure Jaungoicoarequin hitzeguiñaz*.
10.28. A *siña*, cf. 10.8, 10.16.
10.29. A *gueren*: B «-n ezabatu dio» (P. A.).
10.30. A *g. Jaungoicoa*.
11.1. A *zera*.
11.3-4. A *Pensamentu gaiztoetatic Jaincoac libragaitzan*: B «[*Pensamen-
tu-k*] -tu ezabaturik dauka» (P. A.).

- 5 G. Cergatic aoan?
E. Jaincoac libra-gaitzan hitz gaitztoetic.
- G. Cergatic bularrean?
E. Jaincoac libra-gaitzan eguite, ta gogo gaiztoetic.
- 10 G. Cer da santiguatzea?
E. Escuieco beatz biaquin gurutze bat eguita, becoquitic bularrera, ta ezquerreco besaburutic escuiecora, Hirutasun santuari gagozcala.
- 15 G. Eracutsi nola?
E. Aitaren, ta semearen, ta Espiritu Santuaren icenean.
- 20 Amen.
G. Noiz eguin bear dezu señale hori?
E. Noiz eta eguiterem bat asitzen degun, edo icusten gueran bearren batean, tentacio ta perillean; batez ere oetic jaiquitzean, echetic irtetean, Elizan sartzean, jateracoan, ta oyeracoan.
- 25
- 30 G.

(12)

- G. Certaraco aimbestetan?
E. Cerren beti ta lecu gucian

- 11.6-7. A *Hitz gaiztoetic Jaincoac libragaitzan.*
11.9-10. A *Eguita, ta gogo gaiztoetic Jaincoac libragaitzan.*
11.15. A *sorbaldatic e.:* B «*Solbardatic zuzendu du Larramendik gainetik*» (P. A.).
11.16. A *santuari deituaz.*
11.19. A *izenean.*
11.21. A *ñiale ori.*
11.23-27. A *Eguiterem bat asitzen degun gucian, edo neque, tentacio, edo perillen batean icusten gueranean, batezere oetic j.*
11.29. A *jateraco ta oieracoan.*
12.1. A *Cergatic orrembeste vider?*
12.2. A *Ceren.*

- darraizcun gure etsaiac eta gducatzen gaituzten.
- 5 G. Cer etsai dira horiec?
E. Demonioa, mundua ta araguaia.
G. Beraz badu guruzceac horien contraco indarra?
- 10 E. Bai, Aita.
G. Nondican du gurutzceac indar hori?
E. Anche Christoc bere eriotzarequin garaitu cituelaco.
- 15 G. Gurutzea adoratzean nola esaten dezu?
E. Adoratzen ta bedecitzen zaitugu Christo, cerren zure gurutzearen virtutez mundua erosi cenduen.
- 20

Christau Doctrinaren berecidea.

ICusi-degu nola ceran Christava Christavaren icenez, ta señalez. Baña esadazu orain.

25

- 12.3.4. A *gure etsaiac jarraitzen, eta gudu eguiten diguten*: B «Tarte honetan [gucian-gure] sartu du darraizcun ondokoa ere aldatuz», «*Eta combatitzen gaituzten ezarri du hor [eta gudu...-ren ordez], bestea kenduz; hau ere ezabatu gero eta gducatzen gaituzten utzi du azkenik. Ez dirudite esku berak*» (P. A.).
- 12.5. A *oriec*.
- 12.8. A *Orrela, badu gurutzeac orien*: B «Hori kendu eta Beraz idatzi du gainean» (P. A.).
- 12.9. A *contra virtute, edo indarra*.
- 12.11-12. A *Nondic du Gurutzeac virtute ori?*
- 12.13. A *heriotzarequin*.
- 12.18-20. A *Christo, zure Gurutze Santuagatic mundua irabazi, edo erredimitu zenduena*: B «Hiru hitzon [zure...] ordez cerren zure Gurutzearen virtutez ezarri du», «*Mundua erosi cenduen idatzi du gero, gainerakoa ezabatuz*» (P. A.).
- 12.21. A *Doctrinaren berezimana*: B «*Berezdea du gainean idatzia*» (P. A.).
- 12.23-24. A *izenez, ta señalez. Baña esan zadazu*: B «*Esadazu soilik utzi du, gainerako letrak ezabatuz*» (P. A.).

G. Cembat gauza Christavac
jaquin bear ditu bearrez, ar-
razoiaren usu ta arguitara
datorrean? E.

(13)

- E. Lau gauza.
G. Cein dirade?
E. Jaquitea cer sinistu, cer
escatu, cer eguin, eta cer
5 artu bear duen.
G. Nola jaquingo du cer si-
nistu?
E. Jaquinaz credoa, edo sinis-
deta, eta fedearen artecoac.
10 G. Nola jaquingo du cer esca-
tu?
E. Jaquinaz aita gurea ta Eli-
zaren beste gañeraco esca-
bideac.
15 G. Nola jaquingo du cer eguin?
E. Jaquinaz Jaincoaren legue-
co aguinteac eta Eliz Ama
Santarenac, ta vrricarime-
nezco equintzac.
- 12.26-29. A *gauza jaquitera dago obligatua Christaua, usa arrazoizcoa idu-
quitzera datorrean?*: B «Lau azken hitzok [jaquitera...] ho-
nela aldatu ditu: *jaquin bear ditu bearrez Christauac*», «Beste
hirurok [usu...], aldiz, honela: *arrazoiaren usu ta argitara*» (P.A.).
- 13.2. A *dirade*.
13.3-5. A *Jaquitea sinistu bearduena, erregutu bearduena, eguin bear-
duena, ta artu bearduena*: B «Hori [erregutu] ezabatu eta escatu
ezarri du gainean.
13.6-7. A *du sinistu bearduena?*
13.8-9. A *Jaquiñaz Credo, edo Sinismeneco Articuloac*.
13.10-11. A *du erregutu bearduena?*: B «Hemen ere gauza bera [hots,
13.3-5,]» (P.A.).
13.12. A *Jaquiñaz*: cf. 13.8, 13.16, 13.21.
13.13. A *beste gañeruntzeco erreguac*: B «Bi hitz hauen ordez gañe-
raco escabideac idatzi du» (P.A.).
13.15. A *Nola jaquingo eguingoduena?*
13.16. A *Jaquiñaz*; cf. 13.8, 13.12, 13.21.
13.17. A *ta Eliza*.
13.18-19. A *ta misericordiazco eguiteac*: B «Eguintzac ipini du» (P.A.).

- 20 G. Nola jaquingo du cer artu?
E. Jaquinaz Eliz Ama Santa-
ren Sacramentuac.

25 *Doctrinaren lembicico partea,
ceñean azaltzen dan Credo ta
fedearen artecoac.*

- G. Lembicicora gatozen. Esa-
zu, norc esan zuen sinisdeta.
E. Apostoloac, edo Christoc
bialduac.

30 G.

(14)

- G. Certaco?
E. Guri fedearen gauzac adie-
racitzeco.
G. Eta zuc certaco esaten dezu?
5 E. Christovac degun fedea au
berau aitortzeco.
G. Cer gauza da fedea?
E. Icusi ezteguna sinistea.
G. Jesu-Christo jaiotzen icusi-
10 dezu?
E. Ez Aita.
G. Icusi dezu hiltzen, edo ce-
ruetara igotzen?

- 13.20. A *du artu bearduena?*
13.21. A *Jaquinaz.*
13.23-25. A *Lenvicico Doctrinaren Partea, ceñean azaltzendan Credo, ta
Sinismeneco Articuloac.*
13.26. A *Gatozela lenvicicora, e.*
13.27. A *zuen Credo?*
13.28-29. A *Apostoloac.*
14.2. A *Sinismen Santua guri eracasteco.*
14.4. A *Ta zuc.*
14.5-6. A *degun sinismena aitortzeco.*
14.7. A *Cer da sinismen, edo Fedea?*: B «*a erantsi dio hitz honi
[sinismen-i]*» (P.A.).
14.8. A *I. ezguenduena s.*
14.9-10. A *Icusi zenduen Jesu Christo jaiotzen?*
14.12. A *I. zenduen bera h.*

- E. Ez Aita.
- 15 G. Sinisten dezu.
E. Bai Aita, sinisten det.
G. Cergatic sinisten dezu?
E. Cerren gure Jaincoac ala
aguertu dion Eliz Ama San-
20 tari, ta onec ala eracasten
digun.
G. Cer ta cein dira Christava-
ri dagocan bezala daucait-
zun ta sinisten dituzun gau-
25 zac?
E. Erromaco Eliz Ama santac
daucatzienac ta sinisten di-
tuenac.
G. Cein dira Arc eta zuc si-
30 nisten dituzutenac? E.

(15)

- E. Fedearen artecoac, batez ere
credoari, sinisdetari, diches-
canac.
- G. Cer gauza dira fedearen
5 artecoac?
E. Dirade aren misterioric lar-
rienac, garaiusteric andienac.
G. Certaco dira fedearen ar-
tecoac?
10 E. Gure Jaincoaren ta JesuChris-

- 14.18. A *Ceren g.*
14.19-20. A *aguertu duen, ta Eliza Ama Santac ala eracasten digun.*
14.22-24. A *Cer gauza dira, Christauac bezala artu, ta sinistendituzunac?*
14.26-27. A *Eliza Ama Santa Erromacoac artu, ta sinistendituenac.*
14.29-30. A *Cer gauza dira zuc, eta arc artu, ta sinistendituzutenac?*
- 15.1-2. A *Fedeco Articuloac, batezere Credoan dauden bezala:* B «Hiru azken hitzon orde *Credoari dichescanac* dago ezarria» (P. A.).
15.4-5. A *gauza dirade Articulo Fedecoac?*: B «[*dirade-k*] -de ezabaturik dauka» (P. A.).
15.6-7. A *Dira Fedeco misterioric andienac:* B «*Garaiuste edo ezarri du hor [F.m.] tartean*» (P. A.).
15.8. A *dira Fedeco Articuloac?*
15.10. A *G. Jaungoicoaren, eta J.*

- to gure Eroslearen berri ta ezaguera banarò emateco.
- 15 G. Cer ta cein da gure Jaincoa?
E. Da esan al, ta gogora al dittequean gauzaric garaien ta miragarriena, Jaun bat finicgabero ona, aal guciaren jabea, jaquintsua, justua, ta gauza gucien asiera ta bucaera.
- 20 G. Hirutasun guciz santua cein ta cer da?
E. Da Jaincoa bera, Aita, Semea eta Espiritu Santua, hirru persona bana diranac eta Jainco bacar eguiazco bat.
- 25 G. Aita Jaincoa da?
E. Bai, Aita.
G. Semea Jaincoa da?
E. Bai, Aita. G.
- 30
- 15.11. B «Erredentorearen jarri dio [Eroslearen-i] gainean» (P.A.).
- 15.11-12. A *berri banaa edo noticia distintoa emateco*; «ezin irakur dai teke azken letra: *banan, banaa ala bana soilik*» (P.A.); B «Zuzentzaileak, ipin eta ken, azkenean hau ezarri du: *berri ta ezaguera banaro emateco*» (P.A.).
- 15.13. A *Cein, edo cer gauza da gure Jaungoicoa?*
- 15.14. B *Al hau [1.koa] ezabaturik dago*» (P.A.); A *ta pensa*.
- 15.15. A *gauzaric andiena*.
- 15.16. A *bat fin gabe*: B «Atzengabero ezarri du gainean» (P.A.).
- 15.17-18. A *ona, ahalsua, jaquinsua*: B «Hori [ahalsua] ezabatu eta alduna dio gainekoak» (P.A.).
- 15.19-20. A *j., gauza g. a., ta fiña*: B «Atzendea, edo sartu du [ta-fiña] tartean» (P.A.).
- 15.21. B «Hitz honen [Hirutasun-en] aurrean *Trinidad*, edo idatzi du» (P.A.).
- 15.22. A *santua nor da?*
- 15.23. A *Da Jaungoicoa*.
- 15.24. A *Semea ta*.
- 15.25. A *Persona banac, edo distintoac ta*: B «Bana diranac utzi du azkenik zuzentzaileak beste aldaketa batzuen ondoren» (P.A.).
- 15.26. A *Jaungoico eguiazco bacar bat*.

(16)

- G. Espiritu Santua Jaincoa da?
E. Bai, Aita.
G. Eta dirade hiru Jainco?
E. Ez, Aita, baicican Jainco
5 eguiazco bacar bat.
G. Aita bada semea?
E. Ez, Aita.
G. Espiritu Santua bada Aita edo Semea?
10 E. Ez, Aita.
G. Cergatic?
E. Cergatic personac bana diran, izan arren Jainco egui-azco bacar bat.
15 G. Nola da Jaincoa aaltia, aal gucicoa?
E. Ceren bere aal bacarrez eguiten duen nai duen gucia.
G. Nola da Criatzallea?
20 E. Ceren gauza guztiac eze-reztic eguin cituen.
G. Nola da Salvatzallea?
E. Ceren gracia ematen duen eta pecatuac barcatzen di-tuen.
25
- 16.3. A *Hiru Jaungoico dirade?*: B «*-de ezabaturik dago*» (P.A.).
16.4. A *Aita, ezbada Jaungoico*: B «*Hori [ezbada] eta baicican jarri du gainean*» (P.A.).
16.6. A *Aita Semea da?*
16.8. A *S. da A.*
16.12. A *Ceren p. banaac, edo distintoac*: B «*edo distintoac ezabaturik dago eta bestean zer dioen, banaac ala beste zerbait, ez da erraz asmatzen. Baina Zugazagak banaak aldatu zuen ere*» (P.A.).
16.13. A *a. Jaungoico e.*
16.15-16. A *Nola da Jaincoa guciz ahalsua?*: B «*Aal gucicoa aldatu du*» (P.A.).
16.17-18. A *Ceren bere podere bacarrarequin naiduen gucia eguitenduen*: B [*podere*] *horren orde z aal ezarri du*» (P.A.).
16.19. A *Nola da Eguille, edo Criatzallea?*
16.20-21. A *Ceren ezer ezetic gucia eguin zuen.*

- G. Nola da Jaincoa gloriat-
zallea?
E. Ceren gloria ematen dion
aren gracion irauten duenari.
G.

(17)

- G. Badu Jaincoac guc bezala
irudi gorputzarenic?
E. Jaincoa dan bezambat ez-
tu cergatic dan Espiritu uts
5 nasgabea: baña bai guizona
dan bezambat.
G. Jaincozco hiru personeta-
tic cein eguin zan guizon?
E. Bigarrena, ceña dan semea.
10 G. Aita eguin zan guizon?
E. Ez, Aita.
G. Espiritu Santua eguin zan
guizon?
E. Ez, Aita.
15 G. Cein bada?
E. Bacarric Semea, guizon
eguinta Jesu-Christo derit-
zana.
G. Orrela beraz, nor da Jesu-
Christo?
20 E. Jainco viciaren Semea, gu
erosteagatic, ta vicimodua
guri eracasteagatic, guizon
eguin zana.
- 16.26. A *J. Glorificatzallea?*
16.29. A *gracion dagoen, edo perseveratzen duenari*: B «*Irauten due-
nari hill artean idatzi du horko azken lau hitzak ezabatuz*» (P.A.).
17.2. A *b. gorputz ichuraric?*: B «*Horren orde z gorputzic ta aren
ichuraric idatzi du*» (P.A.).
17.3-6. A *Jaincoa danez, ez, ceren dan Espiritu purua: baña guizona
danez, bai.*
17.16-17. A *Semea, ceñari guizon eguiñic deritzan Jesu Christo.*
17.19. A *Orrela nó, edo cein da.*
17.21-24. A *Da Jaungoico vici eguiazcoaren Semea, ceña guizon eguinzan
gu erredimitzearren, eta vicitzaren exemploa ematearren.*

- 25 G. Cer esan nai du Jesusen
hitz onec?
E. Salvatzallea.
G. Certatic salvatu guinduen?
E. Gure pecatutic, eta demo-
30 ni[o]aren mempetic. G.

(18)

- G. Cer esan nai du Christoc?
E. Ganzutua edo ungitua.
G. Cerzaz ganzutua izan zan?
E. Espiritu Santuaren graciaz
5 ta doaiez.
G. Jesu-Christo gure Jauna
nola sortu ta jaio zan Virgi-
na zan Amagandic?
E. Jaincoa cichecala mirariz,
10 ta izaquiz gañera.
G. Aren Ama guero beti Vir-
gina vicitu zan?
E. Bai, Aita, beti ta betiro.
G. Cergatic gurutzeco eriotza
15 autatu zuen?
E. Gu pecatutic ta eriotztic
libratzeagatic.
G. Cer adicen dezu Jesu-Chris-
to gure Jauna hil ondoan

17.25-26. A *Cer esan naidu Jesusec?*

17.30. A *mendetic.*

18.2. A *Oleatua e.:* B «Hori ezabatu eta ganzutua ipini du» (P.A.).

18.3. A *Zerzaz ungitua i.*

18.7. A *sortu izanzanta:* B *sortu ta.*

18.7-8. A *zan Ama Virginiagandic.*

18.9-10. A *Jaincoac gauza naturalaz gañera, ta mirariz eguiñaz:* B «Bi hitzok [g. n.] ezabatu eta izetaz (sic!, ez izatez) gañera ezarri zuen gainean» (P.A.).

18.11. A *Ta guero aren Ama b.*

18.13. A *beti betiro.*

18.14. A *heriotza.*

18.15. A *artu izan naizuen?*

18.16. A *pecatutic, eta heriotzatic.*

18.18. A *aditzen.*

18.19. A *J. hillezquero.*

- 20 jachi zan ifernu arzaz?
E. Ez doacabeen toquia, baicican justuac, doacarriac, ceuden limboa deritzan lecu hura.
- 25 G. Nola jachi zan?
E. Animaz Jaincotasunari bataturic.
G. Eta bere gorputza nola gueratu zan?

(19)

- E. Jaincotasun berarequin batatua.
G. Hirugarren egunean nola piztu zan?
- 5 E. Berriz batatzen ciradela aren gorputz ta anima gloriatsua, ez gueiagoren gueiago hilceco.
G. Nola igo zan ceruetara?
- 10 E. Bere aalez ta virtutez.

- 18.20. A *zan infernuaz?*
- 18.21-24. A *Ezdet aditzen condenatuen lecu, baicic ceñean Justuac ceuden:* B «-ac ceuden erantsi zion [condenatuen-i]; «Hitz hau [ceñean] ezabaturik dago eta azkenean ceudena jarririk» (P.A.).
- 18.26. A *Christoren anima Jaincotasunari berari unituric edo bat eguiñic:* B «Azken lau hitzok kendu eta bataturic utzi zuen soilik» (P.A.).
- 18.28. A *Ta aren g.*
- 19.1. A *Unituric Jaincotasunari berari:* B «Bataturic dio [unituric-en] ganean, azpikoa ezabatuta» (P.A.).
- 19.5. A *Biurtzencirala unitzera, edo bat eguitera:* B «Aurreko hitz guziak ezabatuak daude eta horien ordez hauek jarriak: *Batazera cetozela*» (P.A.).
- 19.6. A *gorputza ta a. gloriosoa.*
- 19.8. A *hiltzeco.*
- 19.9. A *Nola ceruetara igozan?*
- 19.10. A *Berezco virtutearequin:* B «Horren ordez honela dio gainekoak: *Bere aalez ta virtutez*» (P.A.).

- G. Cer da Aita Jaincoaren es-
cuiean eserita egotea.
- E. Jaincoa danez arc adimbat
gloria izatea, ta guizona
15 danez edoceñec baño gue-
iago.
- G. Noiz etorrigo da hillac eta
viciac juzgatzera?
- E. Mundu onen bucaeran ta
20 acaballan.
- G. Eta hil guciac piztu bear-
rac dira orduan?
- E. Bai, Aita; ta beren lenagoco
gorputz eta anima beraquin.
- 25 G. Cer sinisten dezu diozunean
santuen partaletasuna, San-
tuen Comunioa?
- E. Fededun guciac partzoner
dirala ondasun animari ego-
30 qui-

(20)

quietan, gorputz baten vi-
zacai, membroac becela, ce-
ña dan Eleiza.

G. Cer da Eleiza?

- 19.11-12. A *Cer da eseriric egotea Aita Jaincoaren escuieco aldetic?*:
B «Eseri ta ipini du [eseriric-en] gainean»; «Escuiean utzi du
soilik» (P.A.).
- 19.13. A *danez berac.*
- 19.14. A *gloria iduquitzea.*
- 19.15. T *edoceñez. A danez, bestec inorc-ere baño andiagoo.*
- 19.16. T *iaco.*
- 19.17-18. A *da viciac, eta hillac.*
- 19.19-20. A *Munduaren azquenean.*
- 19.21-22. A *piztu beardute o.?*
- 19.23-24. A *Aita, len cituzten g. ta a. b.*
- 19.25-26. A *dezu esatean, Sinisten det Santuen Comunioa?*: B «Ondoren
partaletasuna idatzi du» (P.A.).
- 19.28-20.2. A *Christau fielac dutela partea besteen ondasun espiritualetan,
miembro gorputz batecoac bezala*: B «Bi hitzok [dutela partea]
ezabatu gabe gainean parzoner dirala ezarri du; «Bizacaya edo
idatzi du miembro-ren gainean» (P.A.).
- 20.3. A *dan Eliza.*
- 20.4. A *Cein, edo cer gauza da Eliza?*

- 5 E. Da christau fededunen batzarrea, ceñen burua dan Aita Santua.
G. Nor da Aita Santua?
- 10 E. Erromaco Apaiz nagusia, lurrean Christoren ordecoa, ceñi baitezpada gucioc obeditu bear diogun.
G. Sinisdetaz ta artecoaz gañera besteric sinistatzen dezu?
- 15 E. Bai, Aita, Escritura Sagraduan dagoena eta bere Eleizari Jaincoac aguertu diozcan gauza guciac.
G. Eta cer gauza dira horiec?
- 20 E. Ez niri hori galdetu, jaquiñeza naizan oni; baditu Elizama santuac eranzuten jaquingo dutenac.
Ongui diozu. Eracastleai dagote, ez zuri, contu ematea cheago ta luceago fedeco gaucetan; zuentzat asco da artecoen contu ematea, sinisdetan, edo credoan, dauden bezala. Doc-
- 25
- 30

- 20.5. A *Da Christau fielen congregacioa*: B «Batzarrea dio gainean» (P.A.).
- 20.6. A-B [*dan-en*] -n honek geroztik erantsia dirudi, baina ez dago garbi» (P.A.).
- 20.9. A *Da Erromaco Pontifice andia*: B «Apaiz nagusia idatzi du gainean» (P.A.).
- 20.10. A *ordecoa, edo Vicarioa*.
- 20.11-12. A *ceñi obeditzera gucioc gaude obligatuac*: B «Honi [*gaude-ri*] bai garbiro -n gero erantsi dio»; «*Beartuac* ezarri du gainean, bestea [*obligatuac*] ezabatu ondoren» (P.A.).
- 20.13-14. A *Credo, ta Articuloaz gañera sinisten dezu beste gauzaric?*
- 20.16-18. A *S. dagoen gucia, ta Jaincoac Elizari eracutsi dion gucia*.
- 20.19. A *Cer gauza dira oriec?*
- 20.20-21. A *Ez ori niri galdetu, ceren ez daquidan*: B «Kausazko perpaus txiki honen ordez ezjaquiñ oni dio gaineakoak» (P.A.).
- 20.21-23. A *Eracastleac ditu Eliza Ama Santac, ceñac jaquingo duten eranzuten*: B «*Ba* gehitu dio [*ditu-ri*] aurrean»; «*jaquingo dutenac* jarri dio azquenean *ceñac jaquingo duten* kenduz» (P.A.).
- 20.24-30. A *Ondo diozu, ceren Maisuai dagoquien eta ez zuri Fedeco gauza gucien contu banaro ematea; zuentzat asco da Articuloen contu Credoan dauden bezala ematea*: B «*Dagoten* jarri du gero [*dagoquien-en ordez*]» (P.A.).

(21)

*Doctrinaren bigarren partea,
ceñean azaltzen dan escatu bear
dana, ta Eliz-ama santuaren
otoitzac, edo oracioac.*

ICusi degu nola daquizun
sinistu bear dana, eta zan
aurrena; gatocen bigarre-
nera eta dà escatu bear
dana.

- 10 G. Esazu, norc esan zuen Aita
gurea?
E. Jesu-Christoc.
G. Certaco?
E. Otoiz eguiten guri eracas-
teco.
- 15 G. Cer da erregu edo otoitz
eguitea?
E. Da Jaincoagan biotza ja-
sotzea, mesede esque gagoz-
cala.
- 20 G. Aita gurea esatean nore-
quin hitzeguiten dezu?
E. Gure Jauna ta Jaincoare-
quin.
- 25 G. Eta non dago gure Jaincoa?
E. Lecu gucietan, berezquiro
Ceruan ta aldareco Sacra-
mentu chitez santuan.

G.

- 21.3. A *ta Eliza Ama Santaren Oracioac*: B «otoitzac edo tartekatu
du aurrean» (P. A.).
- 21.6. A *dana, ceña dan lenvicicoa: gatozen*: B «[gatocen] Goazen
jarri du gero» (P. A.).
- 21.8. A *bigarrenera, ceña dan e*.
- 21.14. A *Erregu eguiten*.
- 21.16-17. A *Cer gauza da erregutzea?*: B «edo otoitz eguitea berretu dio»
(P. A.).
- 21.18-19. A *Da Jaungoicoagana biotza jasotzea, ta mesedeac escatzea*.
- 21.23. A *Gure Jaungoicoarequin*: B «Jaincoarequin zuzendu du» (P. A.).
- 21.25. A *G. Non d. g. Jaungoicoa?*: B «Hemen ere Jaincoa ezarri du»
(P. A.).
- 21.26. A *L. gucian, b*.
- 21.28. A *Sacramentu chitez santuan*.

(22)

- G. Cein da otoitzen, edo oracioen artean onena?
 E. Aita gurea.
 G. Cergatic?
 5 E. Cerren Apostoloac escatu ta Christoc bere aoaz esan zuen.
 G. Cergatic gueiago?
 E. Cerren zazpi escari dituen caridade osoan ondequidatuac.
 10 G. Cein dira.
 E. Lenena santifica bedi zure icena.
 G. Cer escatzen dezu escari orretan?
 15 E. Jaincoaren icena ezagutua ta honratua izan dedilla mundu gucian.
 G. Cein da bigarrena?
 20 E. Betorquigu zure Erreinoa.
 G. Cer escatzen dezu escari orretan?
 E. Erreguiña dezala Jaincoac gure animetan, emen lur-rean graziaz ta digula guero gloria.
 25 G. Cein da hirugarrena?
 E. Eguin bedi zure borondatea nola ceruan ala lur-rean.
 30 G.

- 22.1. A *Oracioen artean onena cein da?*
 22.5-6. A *Ceren Christoc Apostoloen esquez bere aotic esanzuen:*
 B «*Apostoloac escatu ta dio gainaldean*» (P.A.).
 22.8-9. A *Ceren zazpi escari caridade gucian ondequidatuac dituen.*
 22.12. A *Lenvicicoa da.*
 22.13. A *izena.*
 22.20. A *Betor gugana zu.*
 22.21. T *escantzen.*
 22.23. A *Aguindu, edo Erreiña d.:* B «*Aguindu edo ezabatu eta erre-guiña ezarri du erreña-ren ordez*» (P.A.).
 22.24-25. A *g. a. graziaz emen lur-rean.*
 22.27. B «*h- ezabatu egin du*» (P.A.).
 22.28. A *vorondatea.*

(23)

- G. Cer escatzen dezu escari orretan?
- E. Daguigula Jaincoaren borondatea lurreean gaudenoc,
5 doatsuac ceruan bezala.
- G. Cein da laugarrena?
- E. Egun iguzu gure egunoroco oguia.
- G. Cer escacen dezu escari
10 orretan?
- E. Digula Jaincoac gorputzari dagocan mantenua ta animarentzat graciarena ta sacramentuen janaria.
- 15 G. Cein da bostgarrena?
- E. Barca zaizquigutzu gure zorrac, guc gure zordunai barcatzen dieztegun becela.
- G. Cer escatzen dezu escari
20 orretan?
- E. Jaincoac barca deguizquigula gure pecatuac guc laidotu ta gaitz eguin digutenai barcatu diegun bezala.
- 25 G. Cein da seigarrena?
- E. Ezcaitzatzula utzi tentacioan erorten.
- G. Cer escatzen dezu escari
30 orretan?
- E.

- 23.3-5. A *Jaincoaren vorondatea eguin dezagula lurreean gaudenoc, ceruan dohatsuac eguitenduten bezala*: B «V-ren ordez b- idatzi du [vorondatea-ren] gainean» (P.A.).
- 23.9. A *escatzen*.
- 23.11-14. A *Emandizagula Jaungoicoac gorputzarentzat beardan mantenua, ta animarentzat graciazco espirituala, ta Sacramentuac*: B «Jaincoac ipini du gero [Jaungoicoac-en ordez]» (P.A.).
- 23.16. A *B. z. gueren*: B «Gure utzi du gero» (P.A.).
- 23.17. A *guc gueren z*.
- 23.18. A *d. bezala*.
- 23.21. A *barcadizaizquigula*.
- 23.22-23. A *guc iraindu gaituztenai, ta g.*: B «Guc kendu eta beste bien ordez laidotu idatzi du soilik» (P.A.).
- 23.24. B «Hona ekarri du guc» (P.A.).
- 23.26. A *Ez gaitzatzula*.

(24)

- E. Ezcaitzala Jaincoac utzi de-
abruac pecatuan eroriazte-
co dacaizcun tentacioetan;
ez eta aren gogoeta lizun ci-
5 quinetan erorten.
G. Cein da zazpigarrena?
E. Baicican libra gaitzatu gait-
zetic.
G. Cer escatzen dezu escari
10 orretan?
E. Jaincoac libra-gaitzala ani-
maren ta gorputzaren gaitz
eta perill gucietatic.
G. Baña cergatic esaten dezu
15 asieran Aita gurea cerue-
tan zaudena?
E. Biotza Jaincoagana jasotze-
co, ta ari humiltasunez ta
fidanciaz escatzeco.
20 G. Azquenean diozun hitz arc,
Amen, cer esan nai du?
E. Esan nai du ala biz, ala
izan dedilla.
G. Cer otoitzac, oracioac, esa-
25 ten-diozcatzu bereizquiro gu-
cien artean Ama Virginari?
E. Agur Maria, edo Ave Ma-
ria, ta Agur Erreguiña, edo
Salve Erreguiña.
30 G.
- 24.1-2. A *Jaincoac ez gaitzala utzi erorten, ta ez consentitzen pensa-
mentu gaizto, ta tentacioetan, ceñaquin demonioac pecatuan ero-
rierazo naigaituen*: B «[ceñaquin-en] Aurreko bost hitzak hortik
kendu eta azkenean *pensamentu ta tentacio gaiztoetan* idatzi du,
naigaituen-en ondoan, alegia» (P.A.).
24.7. A *Baicic I*.
24.11-13. A *Jaincoac libragaitzala gaitz gucietatic, ta animaco, ta gorpu-
tzeco perilletatic*.
24.14-15. A *Cergatic, bada, e. d. lenengoan*: A.
24.16. T *zaudeña*.
24.17. A *Viotza*: B «B- ezarri dio gainetik» (P.A.).
24.18. T *ceco*.
24.18-19. A *ari humiltasun, ta confianzarequin escatzeco*.
24.20-21. A *Amen, azquenean... arc, cer*.
24.22-23. A *Ala biz, edo izandedilla*.
24.24-26. A *Cer oracio esaten diozcatzu bereizquiro Ama Virginiari?*
24.27-29. A *Ave Maria, ta Salvea*: B «Agur dago gainean ezarria, Ave
ezabatu gabe»; «Era berean Agur Erreguiña honen [*Salvea-ren*]
gainean» (P.A.).

(25)

- G. Esadazu, norc esan zuen
Agur Maria?
- E. Aingueru San Gabrielelec,
etorri zanean Ama Virginari
5 bein agur eguinta guero
berrionac ematera.
- G. Norc esan zuen Salvea, edo
Agur Erreguiña?
- E. Zana zala, Eleiz Ama Santac
10 beretzatua dauca.
- G. Certaraco?
- E. Ama Virginari fabore escat-
zeco.
- G. Agur Maria, eta Agur Er-
reguiña esatean, nori za-
15 gozquio?
- E. Gure Ama Virgina andre
chitezco santari.
- G. Cein da Ama Virgina gure
20 Andrea?
- E. Da andre bat virtutez be-
tea, Jaincoaren Ama, ta ce-
- 25.1-2. A *Esazu, Ave Maria norc esanzuen?*: B «Berebat Agur hemen ere; horrez gain bi zenbakiren bidez hitzak aldatu eta *Norc esanzuen Ave Maria?* utzi nahi izan du Larramendik» (P.A.). Ez ote *N. e. Agur Maria?* (J.A.L.).
- 25.3-6. A *S^a Gabriel Aingueruac etorritzanean gure Ama Virgiña salutatzer*a: B «Azken lau hitzak ezabatu eta horien ordeztuz guztiau idatzi du: *Ama Virgiñari agur eguin ta berri onac ematera*» (P.A.).
- 25.7-8. A *Norc esanzuen Salvea?*: B «*edo Agur Erreguiña erantsi dio atzetik*» (P.A.).
- 25.9-10. A *Eliza Ama Santac dauca arturic*: B «Hemen orobat [erantsi dio] *ta beraganduric*» (P.A.).
- 25.12. A *A. Virgiñari favore e.*
- 25.14-15. A *Ave Maria edo Salvea esatean, norequin hitzeguitendezu?*: B «*Ave* ezabatu eta *Agur* idatzi du gainean»; «Hemen [*Salvea*] ere bai, *Agur Erreguiña*»; «*Nori zagozquio* ezarri du beste galdera horren ordeztuz» (P.A.).
- 25.17-18. A *G. A. Virgiña Maria gucz Santarequin*: B «Eta hemen honen [S.] ordeztuz *Santari*» (P.A.).
- 25.19-20. A *Nor da Santa Maria gure Ama Virgiña?*
- 25.21. A *anre*: B «*-d* ezarri dio gainean» (P.A.).
- 25.22. A *betea, ceña dan J.*: B «Bi hitzok ezabatu egin ditu» (P.A.).

- ruan dagoena.
- 25 G. Eta aldarean dagoena ce-
in da?
- E. Da Ceruan dagoanaren iru-
dia, ta aren anza duena.
- G. Eta an certaco dago?
- 30 E. Aren bidez oroi-gaitecen
B ce-

(26)

- ceruan dagoenaz, ta onen iru-
dia dalaco daguiogun agur.
- 5 M. Bada orobat eguin bear die-
zu beste santuen anz eta
irudi guciai.
- G. Eta are eguin bear diegu
erregu ta otoitz aingueruai
ta santuai?
- 10 E. Bai, Aita, gure bitartecoai
bezala.
- G. Aingueruac cer dira?
- E. Dirade Jainco dacusten es-
piritu doatsu batzuec.
- 15 G. Certaco Jaincoac eguin ci-
tuen?

- 25.24-25. A *Ta nor, edo cer da aldarean dagoena?*: B «*Ta aldarean da-
goena cein da?*, ipinia du horren ordez» (P.A.).
- 25.26-27. A *Da ceruan dagoanaren imagiña, edo antza*: B «*Antza kendu
eta oñordea idatzi du*» (P.A.).
- 25.28. A *Certaco dago an?*
- 25.29-26.3. A *Arequin ceruan dagoenaz oroi gaitezen, ta aren imagiña de-
laco, erreverencia eguin diozagun*: B «*[Arequin] horren ordez
Aren bidez ezarri du*»; «*Dalaco [sic, J.A.L.] kendu eta ceren dan
dago gainean idatzirik*» (P.A.).
- 26.3-5. A *Bada ori bera beste Santuen imagiñaquin eguin beardezu.*
- 26.6-8. A *Eguin beardegu erregu Aingueru, ta Santuai ere?*
- 26.9. T *bitartecaai.*
- 26.11. A *Cer gauza dira Aingueruac?*
- 26.12-13. A *Espiritu dohatsu, ceruan Jaincoa gozatzen dauden batzuec*:
B «*Bi hitzok [E. d.] hemendik kendu egin ditu, ta icusten sartu
gozatzen-en ondoan eta azkenean espiritu idatzi dauden-en
atzean*» (P.A.).
- 26.14. A *Certaco gure Jaungoicoac e.*: B «*Jaincoac zuzendu du*» (P.A.).

- E. Beti caburic gabe bedeica
ta alaba dezaten.
- G. Ta are certaco gueiago?
- 20 E. Bere ministroac bezala Elei-
za governa dezaten, ta guiz-
zonac zaitu ditzaten.
- G. Beraz zuc ere zaitzen zai-
tuen ainguerua badezu?
- 25 E. Bai badet, ta guizon bacoit-
zac badu berea.
- M. Bada arr ezazu argana jai-
era andia, ta egunoro enco-
menda zatzaizca.

Hi-

(27)

*Hirugarren partea, ceñean azalt-
zen dan eguin bear dana.*

- 5 **I** Cusi degu nola daquizun
cer sinistu ta cer escatu be-
ar dezun. Dacuscun orain
nola daquizun cer eguin
bear dezun.

- 26.16-17. A *Beti betiro alabatu, ta bedecatudezaten*: B «*tu ezabatu dio bedecatu-ri*» (P.A.).
- 26.18. A *Ta gueiago certaco?*
- 26.19-21. A *bezala Eliza zuzendu, ta guizonac gordeditzen*: B «*ditzen kendu eta gordetzeco ta beguiratzeco erantsi dio*» (P.A.).
- 26.22-23. A *Orrela zuc ere dezu gordetzen zaituen Ainguerua?*: B «*[Horrela] honen ordez Beraz idatzi du gainean*»; «*Bi hitzon [d. g.] ordez zaitzen ipini eta azkenean badezu gehitu dio*» (P.A.).
- 26.25. A *b. du berea*: B «*du kendu eta berea-ren ondoan badu idatzi du*» (P.A.).
- 26.26-28. A *Bada devocio andia iduquizaiozu, ta berari encomendazaitetz egunoro.*: B «*Perpaua osoa erabat aldatu du eta honela utzi: bada argana jaiera, ta are egunoro encomenda zatzaizca*» (P.A.).
- 27.4. A *d. sinistu ta erregutu b.*: B «*Honen [erregutu-ren] ordez escatu dio gainekoak*» (P.A.).
- 27.5. A *b. dezuna: icusidezagun.*
- 27.6. A *d. eguin.*
- 27.7. A *b. dezuna.*

- G. Esazu. Cein da Jaincoaren Legueco lembicico aguintea?
- 10 E. Jaincoa onestea gauza guztien gañean.
- G. Norc onesten du Jaincoa?
- E. Aren aguinteac gordetzen dituenac.
- 15 G. Cer da Jaincoa gauza gucien gañean onestea?
- E. Guciac galtzea naiago bera ofenditzea baño.
- G. Certara gueiago obligatzen gaitu aguinte onec?
- 20 E. Gorputz ta animaren gurguite andienaz bera bacarric adoratzera, argan sinisten, ta esperatzen degula fede vici batez.
- 25 G. Norc onen contra pecatzen du?
- E. Jainco escuz eguiñac adoratatu ta aietan bere sinistur-reac ifinten dituenac. G.
- 30

- 27.8. A *dan*: B «-n ezabatu egin nahi izan dio, dirudienez» (P.A.).
- 27.9. A *lervicico*.
- 27.10-11. A *Jaincoa gauza gucien gañean onestea*: B «*edo amatzea ezarrik osatu du*» (P.A.).
- 27.15. A *da bera g*.
- 27.16. A *g. amatzea*.
- 27.17. A *n. izatea b*.
- 27.21-25. A *Bera bacarric gorputzeco ta animaco erreverenciari andienaz adoratzera, fede viciaz beragan sinisten, ta esperatzen degula*: B «*Bi hitzok [B. b.] hemendik kendu eta andienaz-en ondora aldatu ditu*»; «*[gorputzeco-n] -eco ezabatu du*»; «*[erreverencia-ric-i] -ric kendu dio*» (P.A.).
- 27.26-27. A *c. pecatu eguitendu?*
- 27.28-30. A *Idolo, ta Jainco guezurrezcoac adoratzen, ta orietan sinisten-duenac*.

(28)

- G. Norc gueiago?
 E. Aztinancetan sinisten duenac, edo sorguinquerietan, edo beste gauza donguedecetan. G. Cein da bigarrena?
- 5 E. Ez juramentu alperric eguitea aren icen santua gaizqui erabilliaz.
 G. Eta norc juramentu alperric eguiten du?
- 10 E. Eguiaric gabe, justiciaric gabe, ta premiaric gabe eguiten duenac.
 G. Eta eceri eztagocala criaturacgatic juramentu eguitea, pecatu da?
- 15 E. Bai, Aita; ecen aietan eguilleari, Creatzalleari eguiten zaio.
 G. Cer oscai, edo erremedio, ez alperric juramentu eguiteco?
- 20 E. Oitutzea esatera ez, edo bai, Christoc eracusten digun bezala. G. Cein da hirugarrena?
- 28.2-4. A *Sinisten duenac aztinanzan, edo sorguindurian, edo gauza donguedeac eguiten dituenac*: B «[e. s.] bi hitzon azken letra zail da irakurtzen, baina -n dirudi. Horrez gain, hitz honen aurreko guziak daude ezabatuak eta beste era honetan emanak: *Aztién gaucetan, edo sorguinquerietan sinisten duenac*. Baina hirugarren beste era batera ere bai, dena aldatu-rik: *Aztinanetan* [sic, J.A.L.] *edo aguerietan sinisten duenac eta sorguinqueriac, ta donguedeac usatzen dituenac*» (P.A.).
- 28.5-7. A *Aren izen santuaz juramenturic alperric, edo utsean ez eguitea*: B «[*juramenturic-i*] -ric kendu dio»; «Bi hitzok ere [e. u.] bai, ezabatu» (P.A.).
- 28.8-9. A *Norc esatenda juramentu alperric eguitenduela?*: B «Hau [*esatenda*] kendu eta azkenean diote idatzi du» (P.A.).
- 28.10-11. A *Eguia g., justicia g. ta premia g.*
- 28.13-15. A *Ta juramentu alperric eguitea criaturac-gatic pecatu da?*
- 28.16. A *A., cerén a.*
- 28.17. A *E. e.*
- 28.18. A *zaion.*
- 28.19-20. A *Cer erremedio juramentu alperric ez eguiteco?*
- 28.21. A *e. bai, edo ez.*

- 25 E. Jaiegunac santuquiro goar-
datzea.
G. Jaiegunac norc ala goar-
datzen ditu?
E. Meza osoa enzun ta lanic
pre-

(29)

- premia gabe eguiten ez-tuenac.
G. Cein da laugarrena?
E. Aita ta ama, edo gurasoac,
honratzea. G. Norc hon-
5 ratzen ditu gurasoac?
E. Obeditzen, laguntzen, ta be-
guirunetzen dituztenac.
G. Nor besteric aditzen da gu-
rasoen icenez?
10 E. Adinean, diñ[id]adean, ta go-
bernuan nagusiago diranac.
G. Cein da bostgarrena?
E. Ez iñor hiltzea.
G. Cer aguintzen da aguinte
15 onetan?
E. Iñori gaitzic ez eguitea,
eguitez, hitzez, ez eta gogoz
ere. G. Cein da seigarrena?
E. Araguizco pecaturic ez

- 28.24. A *Jaiac santificatzea.*
28.26-27. A *Norc jaiac santificatzenditu?*
28.28-29.1. A *Meza osoa enzuten duenac, ta bearri premia gabe orietan eguiten ezduenac.*
29.0. T (26).
29.3. A *Ama honratzea.*
29.4-5. A *Norc gurasoac honratzenditu?*
29.6-7. A *O., socorritzen, ta erreverenciatzen dituenac.*
29.9. A *g. izenean?*
29.10-11. A *Nagusiagoac edade, dignidade, ta zuzenvidean:* B «*adiñean, diñadeán* [sic, J.A.L.], *ta gobernuan ezarriz aldatu du*» (P.A.).
29.13. A *Ez hiltzea:* B «*Iñor ipini du aurrean*» (P.A.).
29.16-17. A *Ez eguitea iñori gaitzic, ez eguite, ez hitz, ta ez g.:* B «*Azke-nera aldatu ditu hitzok [Ez eguitea]; «elkarren segidako hi-ru ez hauek ezabaturik daude eta eguite eta hitz z-taz, hots egui-tez, hitzez, hornituak*» (P.A.).
29.19. A *Ez a. p.*

- 20 eguitea.
 G. Cer aguintzen da aguinte onetan?
 E. Izan gaitecela garbi ta casto gogoetan, hitzetan, obretan.
- 25 G. Cein da zazpigarrena?
 E. Ez ebastea, edo ez ostutzea.
 G. Cer aguintzen da aguinte onetan?
 E. Ez quendu, ez iduqui, ez nai
- 30 B 3 iza-

(30)

- izatea besterena, bere jabearen borondatearen contra.
 G. Cein da zortzigarrena?
 E. Ez falso testimonioric ez guezurric esatea.
- 5 G. Cer aguintzen da aguinte onetan?
 E. Arinquiri lagun urcoaz ez juzgatzea, ta aren utsaldeac ez esatea, ta ez aditzea.
- 10 G. Norc austen du aguinte au?
 E. Arrazo[i]ric gabe juzgatzen ta galosten, ta gaizqui esaca dabillenac, iñoren goarpea aguertzen duenac, eta guezurra dionac.
- 15
- 29.23-24. A *Garbi, eta castoac izangaitezela pensamen, hitz, ta eguiteetan:*
 B «gogoetan idatzi du [pensamen-en] gainean»; «hitzetan jarri du gero [hitz-en ordez]» (P. A.).
- 29.26. A *Ez ostutzea:* B «edo ebastea gehitu dio» (P. A.).
- 29.29. A *Ez quentzea, ez iduquitzea, ez.*
- 30.2. A *vorondatearen.*
- 30.4-5. A *Testimonio guezurrezcoric ez egozte, ta ez guezurric esatea:*
 B «Guezurrezco testimonioric utzi du» (P. A.).
- 30.8-10. A *Ez gaizqui juzgatzea ezeri ez dagoquiola, edo erraz gueidea, ez esatea, ta ez enzutea aren culpac, edo utseguiteac:* B «Honela aldatu du guztiori: Arinquiri lagun urcoaz ez juzgatzea, aren utsal-diak ez esatea, ta ez enzutea» (P. A.).
- 30.11. A *N. autsitzendu a.*
- 30.12. Cf. 12.28 *arrazoia*ren.
- 30.12-16. A *Arrazoia*ren contra juzgatzen duenac, gaizqui esaten goarpea aguertzen, edo guezurra esatenduenac.

- G. Cer debecatzen da bederatzigarren ta amargarren aguintean?
- 20 E. Centzunen guticiac, ta acindaren eresiac.
M. Esaitzu Eliz-Ama Santaren aguinteac.

25 *Eliz-Ama Santaren aguinteac dirade bost.*

- Lembicicoa, meza osoa enzutea igande ta jaiegun gucietan. Bigarrena, urtean bein bederic aitortzea, edo lenago bildur-
- 30 dur-

(31)

durric bada hilteco perillic izanen dala.

Hirugarrena, pascoa loratuetan comulgatzea.

- 5 Laugarrena, Eliz-Ama Santuac aguintzen duenean barautzea.
Bostgarrena, amarren, primiciac pagatzea.

- 30.17. A *C. eragozten da.*
- 30.20-22. A *Araguiaren gurariac, ta ondasunen gogoa. M. Esan itzatzu Eliza A.*
- 30.24. A *Eliza A.*
- 30.26. A *Lenvicicoa.*
- 30.28. A *u. beñ guchienaz.*
- 30.29-31.2. A *l., heriotzaren perillic uste bada, edo comulgatu bear bada:*
B «heriotzaco ipiniac zuzendu du [h.]»; «uste gero kendua dago»; «Azken lau hitzok ere bai, ezabatuak» (P.A.).
- 31.3. A *H., uda berrico Pazquoan c.:* B «hitzok [u. b.] kendu eta horien ordez gero Pazquo loratuetan ezarri du» (P.A.).
- 31.5. A *L., Eliza Ama Santac.*
- 31.7. A *B., a., ta p.:* B «Horren ordez Amarrenac eta, osatu du» (P.A.).
- 31.8. A *P. Jaincoaren Elizari p.:* B «Bi hitzok [J. E.] kendu egin ditu» (P.A.).

- G. Certaco dira aguinte oiec?
 10 E. Jaincoarenac obeto goar-
 datzceco.
 M. Esaitzu misericordiazco
 eguinbideac.

- Urricalmeneco eguin-bideac dira
 15 amalau; zazpi espirituari, ta
 beste zazpi gorputzari da-
 gozquionac.*

- Lembicicoa, jaquinezai era-
 castea.
 20 Bigarrena, bear duenari conse-
 ju on ematea.
 Hirugarrena, uts eguiten due-
 na oarterazoaz zuentzea.
 Laugarrena, irañac barcatzea.
 25 Bostgarrena, tristeac còsolatzea.
 Seigarrena, gure urcoen guer-
 tacari latzac ta argaltasunac
 pacienciaz eramatea.
 Zazpigarrena, viciac gatic ta
 30 hil-

- 31.10. A *J. o. gordetzeco.*
 31.12-13. A *Esanitzatzu m. eguiteac*: B «*Esaitzu jarri du horren ordez
 gainean, azpikoa ezabatu gabe*»; «*Eguintzac idatzirik zuzendu
 du [eguiteac]*»; baita *eguin-bideac* ere idatzi du» (P.A.).
 31.14-17. A *Misericordiazco eguiteac dirade amalau, zazpi espiritucoac,
 ta zazpi gorputzecoac. Espiritucoac dirade oiec*: B «*[espiritucoac]
 horren ordez espirituarrac ezarri du*»; «*Hemen [gorputzecoac],
 ostera, gorputztarrac*»; «*hau ere [espiritucoac] espiritualac lehe-
 nik eta gero espirituarrac idatziz zuzendu du*» (P.A.).
 31.18. A *Lenvicicoa, ez daquienari e.*
 31.20. A *B., bearra daucanari c.*: B «*Duenari ipini du gainean*» (P.A.).
 31.23. A *d. cenzatzea*: «*Oquer dabillena zuentcea, ezarri du horren
 ordez*» (P.A.).
 31.24. T *iranac. A irainac.*
 31.25. A *tristeac.*
 31.26-27. A *g. gueideen gaitzac, ta a.*

(32)

hillac gatic Jaincoari erre-
gutzea, otoiz eguitea.

*Gorputzari dagozcan zazpiac
dirade oiec.*

- 5 Lembicicoa, heriac visitatzea.
Bigarrena, gose danari jaten
ematea.
Hirugarrena, egarri danari
edaten ematea.
- 10 Laugarrena, cautiboa erresca-
tatzea.
Bostgarrena, bilusgorria jan-
citzea.
Seigarrena, campotarrari, le-
cortarrari ostatu ematea.
- 15 Zazpigarrena, hillac ehortzit-
zea, lurperatzea.
G. Cergatic derizte urricalm-
necoac?
- 20 E. Ceren diran justiciaz zor
eztiranac.
G. Eta noiz zor dira aguintez?
E. Guizon jaquintsuen iritzira
pisuac diran estutasunetan.

- 32.2-2. A *J. erregutzea.*
- 32.3-4. A *Zazpi Corporalac dirade oiec.*
- 32.5. A *Lenvicicoa, h. v., edo icustea:* B «Azken bi hitzok kendu egin ditu» (P. A.).
- 32.10. A *L., catibua e.*
- 32.12. A *B., premia duena janzitzea:* B «Hori [p. d.] kendu eta eranci gorria idatzi du gainean» (P. A.).
- 32.14-15. A *S., vidaisariari o.*
- 32.16-17. A *Z., hillai obi ematea:* B «Hillac ehortzitzea ipini du bestearen ordez» (P. A.).
- 32.18. A *d. misericordiazcoac?:* B «Urricarizcoac idatzi du gainean» (P. A.).
- 32.19. T *nacoac.*
- 32.20-21. A *Ceren justiciaz zor ez diran.*
- 32.22. A *Noiz obligatzendute agintearen bean?*
- 32.23. T *irritzira.*
- 32.23-24. A *Estutasun andi, guizon jaquinsuen iritzira, graveac diranetan:* B «Hasieratik kendu eta azkenera aldatu ditu bi hitzok honela: *diran estutasunetan;* «Pisuac idatzi du [graveac-en] gainean» (P. A.).

25 *Laugarren partea, ceñean azaltzen diran artu bear diraden sacramentuac.*

30 **I** Cusi degu nola daquizun cer sinistu, cer escatu, ta cer

(33)

5 cer eguin bear dezun. Dacuscun nola daquizun cer artu bear dezun; eta da atzeneco gauza. Esaitzu sacramentuac.

Eliz-Ama Santaren sacramentuac dira zazpi.

10 Lenengo bostac bearrezcoac dira, izatez, edo borondatez; eta oieç gabe ecin salva di[te]que guizona, ajolacabez ta mezprecioz uzten baditu. Beste biac dira borondatezcoac. Lembicicoa, bateoa, bataioa. 15 Bigarrena, indargueioa, confirmacioa. Hirugarrena, miñaricoa, peni-

- 32.26. A *d. Sacramentu artubeardiranac.*
 32.29. A *d. sinistu, erregutu:* B «Escatu ipini du horren [e.] gainean».
 33.14. A *ta eguin beardezuna; icusi dezagun nola daquizun artu beardezuna, ceña dan a. g. Esanitzatzu S.:* B «Hemen [i. d.] dacuscun ezarri du»; «Esaitzu dago horren [Esanitzatzu] ordez jarria gero» (P.A.).
 33.2. T *cuscum.*
 33.6-7. A *Eliza A. Santuaren S. dirade z.:* B «-de kendu dio» (P.A.).
 33.8-9. A *L. b. premiazcoac dirade, edo artubearrac, eguitez, e.:* B «Bi hitzok [e. a.] ere kendu egin ditu» (P.A.).
 33.9-10. A *vorondatez, ceñac g.*
 33.11. A *g. memprecioz [irakur -z J.A.L.] u.*
 33.13. A *dirade vorondatezcoac:* B «-de kendu dio honi ere» (P.A.).
 33.14. A *Lenvicicoa, B., Ø.*
 33.15. A *B., Ø c.*
 33.17. A *H., Ø P.*

- tencia.
- 20 Laugarrena, comulgacioa, comunioa.
- Bostgarrena, azqueneco oleacea, extrema-uncioa.
- Seigarrena, equidraba, ordena.
- Zazpigarrena, ezcontza, matrimonioa.
- 25 G. Cer gauza dira sacramentuac, edo ezcutapeac?
- E. Dira JesuCristoc emanico señale aguirian dauden
- 30 **bat-**

(34)

- batzuec, aien bidez guri emateco bere gracia ta virtuteac.
- G. Cer gauza da gracia?
- 5 E. Da izate Jaincozco bat, guizona Jaincoaren seme eguiten duena, baita ceruaren jabegai, primo edo heredero.
- G. Cer virtute graciarequin
- 10 batean sacramentuac ematen dituzte?
- E. Bereizquiro hiru, theologalac deriztenac, edo Jaincoarequicoac. G. Cein dira?

- 33.19. A L., Ø *comunioa*.
- 33.22. A *cioa*. Ø.
- 33.23. A S., Ø, o.
- 33.24. A Z. e., Ø.
- 33.27. A S. Ø.
- 33.28-34.2. *Dira señale aguri batzuec, Jesu Christo gure Jaunac eguiñac, aiezaz guri emateco bere gracia, ta virtuteac*: B «Azken hiru hitzok [s. a. b.] atzera eramán ditu honela aldatuz: *Dira Jesu Christo gure Jaunac eguinico señale eguirian dauden batzuec; aiezaz eta gainerakoa berdin*» (P.A.).
- 34.5-8. A *bat, ceñac guizona eguitenduen Jaungoicoaren seme, ta ceruaren jabegai*: B «*edo primua, erantsi dio*» (P.A.).
- 34.12-13. A *Batezere h., t. eta Jaincoaganonzcoac*.
- 34.14. A *dirade*: B «*de kendu dio honi ere*» (P.A.).

- 15 E. Fedea, esperanza, ta caridadea. G. Cer da fedea?
 E. Icusi ezteguna sinistea, ceren Jaincoac ala eracutsi duen.
 G. Cer gauza da esperanza?
- 20 E. Gloriaren zai egotea, edo esperatzea, Jaincoaren graciaz, eta gure obra onen bidez.
 G. Cer gauza da caridadea?
 E. Gauza gucien gañetic Jaincoac amatzea, ta lagun urcoac gueroc bezala eguiten diotegula aiec guri eguitea naico guenduqueana.
 G. Certaco da ifinia bateoco
- 30 Sa-

(35)

Sacramentua, edo ezcutapea?

- E. Quentzeco pecatu jatorrizcoa, eta beste edoecin, bateatzen dan argan arquitzen dana.
- 5 G. Cer da jatorrizco pecatua, edo originala?
 E. Gucioc arequin jaiotzen guerana ta lembicico gurasoetatic datorquiguna.
- 10
- 34.16. A *C. gauza d. f.?*
 34.17. A *I. ezguenduena s.*
 34.20-22. A *Esperatzea gloria, Jaincoaren gracia, ta gure eguite onac bi tarteco dirala.*
 34.24. A *G. g. gañean J.*
 34.25-27. A *J. onestea, ta gure gueideac gueren buruac bezala, aiequin eguiten degula, berac gurequin e.:* B «gure ezabaturik dago»; «Aiequin-etik hasi eta honainoko [eguitea] hitzen ordez hone-lako hauek jarri ditu: *eguiten diotegula ayei guri eguitea*» (P.A.).
 34.29-35.1. A *Certaco eguiña izanzan B. S., Ø.:* B «da sartu du hemen [certaco-n] atzeko izanzan kendurik» (P.A.).
 35.2-5. A *Quentzeco jatorrizco pecatua, ta bateatzendanean arqui litequean beste edoecin:* B «ta beste edoecin bateatzendanean arqui litequeana, aldatu du guztiori» (P.A.).
 35.6-7. A *Cer gauza da jatorrizco pecatua?*
 35.8-10. A *Culpa gure lenengo gurasoetatic jaraunsia, ceñequin gucioc jaiotzen gueran.*

- G. Certaco da confirmacioco, edo indargueioco ezcutapea?
 E. Gu indargueitzeco ta sendogotzeco bataioac eman-
 15 cigun fedean.
 G. Certaco da penitenciaren edo miñaricoaren sacramen-
 tua?
 E. Bataioa ezquero eguindaco
 20 pecatuac barcatzeco.
 G. Cer pecatu dira oriec?
 E. Eriozcoa ta ezeriozcoac, mortalac edo venialac.
 G. Cer da pecatu eriozcoa, edo
 25 pecatu mortala?
 E. Da esatea, eguitea, pensat-
 zea, edo cerbait nai izatea Jaincoaren Leguearen con-
 tra gai pisuren batean.
 G.

(36)

- G. Cergatic deritza eriotzcoa?
 E. Cerren eguiten duenaren anima hiltzen duen.
 G. Cembat parte ditu peniten-

- 35.11-12. A *C. d. C. Sacramentua?* Ø.
 35.13-15. A *Gu confirmatzeco, ta sendotzeco, Bateoan artuguenduen Fedean.*
 35.16-17. A *C. d. Penitenciaco S.* Ø.
 35.19. A *Bateoa e. eguiñicaco.*
 35.22-23. A *Heriotzcoac, edo mortalac, baita venialac ere:* B «*[h-ri] -t-
 kendu bide dio gero*» (P.A.).
 35.24. A *C. d.* Ø.
 35.27. A *e. desatzea c.* Ø Ø.
 35.29. A *gauza, edo materia gravean:* B «*edo materia ezabatu eta
 gai pisuan edo sartu du*» (P.A.).
 36.1. A *C. d. mortala, edo heriozcoa?:* B «*Batetik heriozcoa eta
 mortala lekuz aldatu nahi izan du gainean 1 eta 2 ezarririk; bes-
 tetik mortala ezabatua dago gero*» (P.A.).
 36.2-3. A *Ceren hiltzenduori eguitenduenaren anima:* B «*ori kendu
 eta hiltzen duen azkenera aldatu du*» (P.A.).
 36.4. A *C. gauza d.*

- 5 ciac pecatu eriozcoa quent-
 zeco? E. Hiru. G. Cein dira?
E. Biotzeco damua, aoco aitor-
 mena, ta obrazco asquiesta,
 edo satisfaccioa.
- 10 G. Eta bear ote du batec pe-
 catu eriozcoan jauzten dan
 gucian bereala confesatu
 barca daquion?
E. On litzateque; ezta ordea
 bearrezcoa.
- 15 G. Bada cer eguin bear du?
E. Izan bere pecatuen eguiaz-
 co urriquimentua, artu ont-
 zeco gogo vicia, asmo in-
20 dartsua, eta confesatu Eliz-
 Ama santac aguintzen due-
 nean.
G. Ezeriozco pecatua, deritza-
 na veniala, edo ariña, cer da?
- 25 E. Da prestamen bat eriozco
 pecaturaco.
G. Cergatic deitzen da venia-
 la, edo ariña?
E. Cergatic ariñago guizona
- 30 ar-

- 36.5. A *p. quenzeco pecatu mortala?*: B «heriozcoa jarri du hemen ere mortala kendurik» (P.A.).
- 36.7-9. A *D. mu viotzezcoa, aitormenten aozcoa, ta ordaintza eguitezcoa.*
- 36.10-13. A *Eta pecatu mortalean erortzendan gucian beardu batec confesatu bereala, barcadaquion hura?*: B «Hemen ere bai heriozcoan idatzi du gainean»; «hura gero ezabatu egin du» (P.A.).
- 36.14-15. A *Ondo litzaque, baña ez da gauza bearra.*
- 36.16. A *Cer eguin b[e]ardu bada?*
- 36.17-20. A *Iduqui eguiazco bere pecatuen damua, gogo, edo proposituarequin emendatzeco, ta confessatzeco Eliza A.*: B «gogo, edo ezabaturik dago» (P.A.).
- 36.23-24. A *Cer gauza da pecatu veniala?*: B «edo ariña gehitu dio zuzentzaileak» (P.A.).
- 36.25-26. A *Da vide, edo dispoicio bat pecatu mortaleraco*: B «Honela aldatu du: *Da prestamen bat eriozco pecaturaco*» (P.A.).
- 36.27-28. A *Cergatic deritza veniala?*: B «Hemen ere edo ariña erantsi dio» (P.A.).
- 36.29-37.1. A *Ceren guizona erraz artan erortendan, ta erraz bera b.:* B «bera ezabaturik dago» (P.A.).

(37)

- artan erorten, ta ariñago
barcatzen zaion.
- G. Cembat gauzaren bidez
barcatzen zaio?
- 5 E. Bederatziren.
G. Cein dira?
E. Lembicicoa, meza enzuteaz.
Bigarrena, comulgatzeaz.
Hirugarrena, aitormen gene-
10 ralaz. Laugarrena, ipizticua-
ren bendicioac. Bostgarrena,
ur bedecatuaz. Seigarrena,
ogui bedecatuaz. Zazpi-
garrena, Aita gurea esateaz.
15 Zortzigarrena, sermoia en-
zuteaz. Bederatzigarrena,
bularra jotzeaz Jaincoari
barcacioa escatzen zaiola.
G. Certaco da comunioco sa-
20 cramentu chit santua?
E. Diñaro, ta bear dan bezala
artuaz izan dedin gure ani-
men janaria, eta gueitu die-
zagun gracia.
- 25 G. Cer artzen dezu comunioco
sacramentu guciz santuan?
E. Christo, Jainco ta guizon
- 37.3. A C. *gauzagatic b. z.*: B «*Gauzaren bidez ezarriz zuzendu du hori eta gero horren arabera ondoko -gatic guzien orde*z (danera bederatzi) -z ezarri: *enzuteaz, comulgatzeaz, eta abar.*» (P.A.).
- 37.5. A *Bederatzigatic*: B «*Hemen, halere, bederatziren ipini du*» (P.A.).
- 37.7-17. A Ikus 37.3.ko oharra.
- 37.7. A *Lenvicicoa*.
- 37.10. A L., *Obispoaren b.*: B «*Apezpicuaren idatzi du gainean*» (P.A.).
- 37.16. T *Beda-*
- 37.17-18. A B., *Jaincoari barcacioa escatuaz bularra jotzeagatic*: B «*escatzean ezarri du gero [escatuaz] horren orde*z» (P.A.).
- 37.20. A s. *guciz s.*
- 37.21-24. A *Beardan bezala artuaz, gure animen mantenua izandedin, ta gracia gueitu dizagun*: B «*[mantenua] hori kendu eta janari ipini du*» (P.A.).
- 37.27. A C. *Jaungoico t.*: B «*Jainco dio gainean*» (P.A.).

eguiazcoa, aldareco sacramen-
tuan eguiazqui dagoena.

G.

(38)

- G. Certaco da oleacio, atzene-
co sacramentua?
E. Hiru gauzataraco.
G. Cein dira?
5 E. Lenena, igaro dan vici gaiz-
toaren utziquiac eta cutsuac
quentzeco.
Bigarrena, anima tentacioen
contra indartzeco.
10 Hirugarrena, gorputzari, baldin
badagoquio, osasuna emateco.
G. Certaco da ordena sacra-
mentua?
E. Eliz-guizonac, esan nai det,
15 apaiz mezataco, diacono, ta
subdiaconoac consagratze-
co ta ordentzeco.
G. Certaco da ezcontzaco sa-
cramentua?
20 E. Ezcontzeco, ta ezconduai
- 37.28. A *e.*, *ceña* A.: B «*ceña* kendu eta *eguiazqui dagoena* aldatu du
azkenekoa.
37.29. A *Sacramentu guciz Santuan eguiaz dagoen.*
38.1-2. A *Certaco da azquen Oleacioco* S.
38.5-6. A *Lenvicicoa, igaroco vicitza gaiztoaren arrasto, ta siñaleac c.:*
B «Horren [*i. v.*] ordez igaro dan vici utzi du»; «*siñaleac* kendu
eta *cutsuac* ipini du» (P.A.).
38.8-9. A *B. a.ri demonioaren tentacioen contra indarra emateco:* B «Ho-
ri honela aldatu du: *anima demoniozco tentacioen contra indar-*
tzeco» (P.A.).
38.10-11. A *H., g., conveni bada o. e.:* B «*Baldin badagoca jarri du hor*
[c. b.] gainean» (P.A.).
38.12. A *C. d. O.co s.*
38.14-17. A *Consagratzeco, ta ordentzeco Elizari dagozquion Ministroac, no-*
la diran Sacerdoteac, Diaconoac, ta Subdiaconoac: B «*eta besteac*
jarri du horko bi [azken] hitz horien ordez» (P.A.).
38.18. A *C. d. Ezconzaco s.*
38.20. A *Ezconzeco t.*

gracia emateco, alcarren ar-
tean vici ditezen paquean ta
aurrac aci ditzaten ceruraco.

Pecatu burutarrac dirade zazpi.

- 25 Lembicicoa, goiteria, urgulle-
ria, edo soberbia. Bigarrena,
bergucia, edo avaricia. Hi-
rugarrena, aragueia, edo lu-
juria. Laugarrena, ira, ira-
cundea. Bost-

(39)

Bostgarrena, eztargua, edo
gula. Seigarrena, ondamua,
becaitza, edo invidia. Zaz-
pigarrena, naguitasuna.

- 5 G. Cergatic deitu dituzu peca-
tu burutarrac, gueiengan
eriozcoac derizten zazpi pe-
catu oriec?

- 38.21. A *e.*, *ceñequin a.*: B «hitz hau [ceñequin] ezabaturik ageri da» (P.A.).
38.23. A *t.* *humeac ceruraco azi ditzaten.*
38.24. A *P.* *en buruac d. z.*: B «Pecatu burutarrac ezarriz zuzendu du» (P.A.).
38.25. T *vtgulle-* A *Lenvicicoa, anditasuna Ø e. s.*: B «[a.] horren ordez goiteria du gainean idatzia»; Honek [sobervia] gainean *urgulleria*, aldiz» (P.A.).
38.27. T *bergueia baina* cf. 39.28. A *B.*, *avaricia*: B «edo bergucia gehitu dio» (P.A.).
38.28. A *H.*, *luxuria*: B «Honi, ostera, edo aragueia [gehitu dio]» (P.A.).
38.29. A *L.*, *aserre, edo ira*: B «aserre, edo kendu eta azkenean *iracundea* berretu dio» (P.A.).
39.1. A *B.*, *gula*: B «edo estargoa erantsi dio honi» (P.A.).
39.2-3. A *S.*, *ecin icusia*: B «Honen ordez invidia, becaitza, ondamua gehitu dio» (P.A.).
39.5. A *d.* *diezu p.*
39.6-8. A *p.en buruac zazpi oriei, ceñai gueiengan heriotzcoac derizten?*: B «Diezu-tik hasi eta honela aldatu du guzia: dituzu pecatu burutarrac gueiengan heriotzcoac derizten zazpi pecatu oriec?» (P.A.).

- 10 E. Deritze burutarrac cerren beren burutic bezala besteac jaiotzen diran, eta cerren diraden beste pecatuen iturri, ta sustraiac. Eta deitzea eriozcoac ez letorquiote ain
- 15 ondo, sarritan eztiralaco venialac baicen.
- G. Noiz dira eriozcoac?
- E. Jaincoa ta lagun urcoa onestearen contra diranean, edo caridadea austen danean.
- 20 G. Noiz dira horien contra?
- E. Noiz eta Jaincoaren edo Elizaren aguinteren bat gauza gravean ausitzen dan.
- 25 G. Cer da goiteria, edo soberbia? E. Besteac gallentzeco gurari erabagueco bat.
- G. Cer da bergucia, edo avaricia? E. Ondasunen gurari erabagueco bat. G.
- 30
- 39.9-16. C *deritze*: A *Deritze capitalac, ceren buruac diran, orietatic jaiotzendiran beste vicioen iturri, ta sustraiac bezela; ta deitzea heriozco, edo mortalac ez dagoqueie ain ondo, bada ascotan ezdirade venialac baizen*: B «[capitalac] horren ordez burutarrac ezarri du»; «[buruac] hitz hau atzera eraman du, honela: *ceren diran orietatic jaiotzen diran beste pecatuen buru, iturri ta...*»; «*edo mortalac ezabatu eta heriozcoac utzi du aurrean*»; «[dagoqueie] horren ordez letorquiote ezarri du» (P.A.).
- 39.17. A *N. d. mortalac?*: B «Hori ezabatu eta heriotzcoac idatzi du» (P.A.).
- 39.18-20. A *Jaincoaren, edo gueidearen caridadearen contra diranean*: B «*Jaincoa, edo gueidea onestearen dago [caridadearen-en] gainean idatzia*» (P.A.).
- 39.21. A *N. d. caridadearen c.*
- 39.22. A *Oriezaz J.*: B «Hitz hau ezabatua dago» (P.A.).
- 39.23-24. A *a. bat ausitzendanean gauza gravean*: B «*edo pisuan erantsi dio*» (P.A.).
- 39.25. A *C. d. anditasun, e. s.*: B «*Goiteria idatzi du horren ordez eta sobervia eta biak lekuz aldatu*» (P.A.).
- 39.26-27. A *Gurari ordena bagueco bat besteac baño gueiago izateco*: B «*Honela aldatu du: Besteac gallentzeco gurari errebelatu bat*» (P.A.).
- 39.28. A *C. d. avaricia?*: B «*edo bergucia gehitu dio*» (P.A.).
- 39.29-30. A *Gaitz gura ordena bagueco bat, edo ondasunen gogo*: B «*Honela aldatu du: ondasunen gogo ta gurari errebelatua*» (P.A.).

(40)

- G. Cer da aragueia, edo lujuria?
 E. Gorputzaren atseguin ciqui-
 ñen gurari eragabeco bat.
 G. Cer da ira, iracundea?
 5 E. Mendecatzeco gurari era-
 gabeco bat.
 G. Cer da eztargoa, edo gula?
 E. Jateco, ta edateco gurari
 eragabeco bat. G. Cer da
 10 becaitza, edo invidia?
 E. Besteren onaren damua.
 G. Cer da naguitasuna?
 E. On eguiteco desalaia, ta at-
 zerapena.
- 15 *Zazpi vicio oien contra dira
 zazpi virtute.*
- Goiteriaren, soberbiaren, con-
 tra, humiltasuna.
 Berguciaren, avariciaren, con-
 20 tra iyorinaia, liberaltasuna.
- 40.1. A *C. d. luxuria*: B «edo aragueia gehitu dio» (P. A.).
 40.2-3. A *Gaitz gura ordena bagueco bat araguizco atseguin ichusiena*:
 B «Horren ondoan eta goikoa ezabatu gabe hau ezarri du: *Gorpu-
 tzaren atseguin ciquiñen gurari errebelatua*» (P. A.).
 40.4. A *C. d. aserre, edo ira*: B «*aserre edo kendu eta ira-ren ondoan
 edo iracundea ezarri du*» (P. A.).
 40.5-6. A *Gaitz gura desordenatu bat venganza artzeco*: B «*Guztiorren
 ordeiz hau idatzi du: Mendecatzeco gurari errebelatu bat*» (P. A.).
 40.7. A *C. d. gula?*: B «*edo estargoa, emendatu dio*» (P. A.).
 40.8-9. A *Gaitz gura desordenatu bat jateco, ta edateco*: B «*Honela alda-
 tu du: Jateco, ta edateco gurari errebelatua*» (P. A.).
 40.10. A *ecin-icusia, e. embidia*: B «*Hitz hori [e. -i] ezabatu eta gainean
 becaitza idatzi du*» (P. A.).
 40.11. A *Damu bat besteren onaz*: B «*Guztiori ezabatu eta Besteren onda-
 mua utzi du soilik*» (P. A.).
 40.13. A *Gauzac ondo eguitean viotzeco argaltasun, edo atzerapena*: B
 «*[edo] aurreko guzia kendu eta On eguiteco atzerapena, uzcurpe-
 na utzi du*» (P. A.).
 40.15. A *c. dirade*.
 40.17. A Ø, s. c.: B «*edo urgulleriaren, txertatu du hor*» (P. A.).
 40.19-20. A Ø, a. c., *eman naitasuna*: B «*Hemen [a.], aldiz, edo bergucia-
 ren [txertatu du]*»; «*Eman naitasuna ezabatu eta liberaltasuna,
 igorinaia ezarri du*» (P. A.).

- Aragueiaren, lujuriaren, contra
castidadea, garbitasuna.
Iraren contra, osartea, pacien-
cia. Eztargoaren, gularen
25 contra goguiroa, templanza.
Becaitzaren, edo invidiaren
 contra, onesguna, caridadea.
Naguitasunaren contra, equi-
 naia, lasterrera.
30 Igues-

(41)

*Igues-eguin bear diotegun ani-
maren etsaiac dira hiru.*

- Lenengoa, mundua; bigarrena,
demonioa; hirugarrena, ara-
5 guia. G. Nola igues egui-
 ten da mundutic?
E. Aren andiusteen ta arrotasun-
 en ajolezteaz, ta mezpre-
 zatzeaz. G. Nola igues-egui-
10 ten da demonioagandic?
E. Otoitzaz, oracioz, ta humil-
 tasunez.
- 40.21-22. A *Luxuriaren c.*, g.: B «*edo aranaia*ren, sartu du hor»; «*casti-
dade*, idatzi du atzean» (P. A.).
40.23. A *I. c.*, *safira*: B «*iracundearen*, tartekatu du hor»; «*Edo sofira*
jartzen du; gaitz da irakurtzen, ezabatua bait dago, eta horren or-
dez *paciencia*, *osartea* idatzi du. Ikus 250 [hemen 44.1.]; *safira*,
beraz» (P. A.).
40.24-25. A Ø, g. c., g. Ø: B «*edo estargoaren*, sartu du» (P. A.).
40.26-27. A Ø *Embidiaren c.*, o. ω: B «*caridadea*, erantsi dio» (P. A.).
40.28-29. A *N. c.*, *arreta* Ø: B «*Hori ezabatu eta equinaia, lasterrera* ipini
du» (P. A.).
41.1-2. A *Animaren etsaiac, ceñetatic igues eguin beardegun dirade hi-
ru*: B «*Honainokoa [b.] honela aldatu du: Igues eguin bear diote-
gun animaren etsaiac*» (P. A.).
41.3. A *L.*, *da m.*
41.7-9. A *A. andiusteen t. arrotasunen ajolezteaz, ta mezprezatzeaz*: B
«*Anditasunen, arrotasunen ezarriz osatu du*; «*mezprecioaz* aldatu
du [m.] hori; *ta ajolezteaz* gehitu gainera» (P. A.).
41.11. A *Oracio, ta humiltasunarequin*: B «*Oracioz ta humiltasunez*,
ezarri du horren ordez» (P. A.).

- G. Nola igues-eguiten da araguiagandic?
- 15 E. Aragui hilduraquin, beillaquin ta barauaquin. Au da etsairic andiena, ceren guregandic araguiari ecin alde-eraguin diogu; munduari ta demonioari, bai.
- 20

Virtute theologalac, edo Jaincoaganonzcoac, dira hiru.

- Lembicicoa, fedea.
Bigarrena, esperanza.
- 25 Hirugarrena, caridadea.

Virtute cardinalac, edo opotarac, dira lau.

- Lembicicoa, prudencia, edo zuhurcia.
- 30 Bi-

(42)

Bigarrena, justicia, edo ecadoia.
Hirugarrena, fortaleza, edo sendagalla.

- Laugarrena, templanza, edo goguiroa.
- 5

- 41.15. A *Au garaitzenda gogortasunaquin, azote t.*: B «Honainokoa honela aldatu du: *Aragui hilduraquin, beillaquin, [eta] au garaitzen da ere kendurik*» (P. A.).
- 41.17. A *c. gue.*
- 41.18-20. A *araguia ezin quendu degun, baña bai mundua, ta demonioa*: B «[1.ko] hiru hitzon orde z hau ipini du: *ecin alde eguin*»; «*munduagandic ta demonioagandic, zuzendu du*» (P. A.).
- 41.21-25. A *V. théologal e. J. d.de h.*: Ø, F., Ø, E., Ø C.
- 41.26-27. A *V. c. Ø d.de l.*
- 41.28-29. A *Lenena, cinzotasuna*: B «Hori kendu eta prudencia edo zuhurcia ezarri du» (P. A.).
- 42.1. A *B., j. Ø*: B «*Edo ecadoya, gehitu du*» (P. A.).
- 42.2-3. A *H., Ø s.*: B «*fortaleza edo, txertatu du honen [s. -ren] aurrean*» (P. A.).
- 42.4-5. A *L., Ø g.*: B «*templanza edo, [txertatu du] beste honetan*» (P. A.).

Gorputzaren centzuac, edo bidadiac, dira bost.

Lenengoa, beguiz icustea.

Bigarrena, belarriz enzutea.

10 Hirugarrena, aoaz gusto artzea.

Laugarrena, sudurraz usai eguitea.

Bostgarrena, escuz utquitzea, icutzea.

15 G. Certaco Jaincoac eman dizcu centzuac, ta beste gañeraco miembro, edo bizacaiac?

E. Guaciaquin servi-guenezan gauza gucietan.

20 *Animaren potenciac, ahalac, edo almenac, dirade hiru.*

Oroitza, adimentua, eta borondatea.

25 G. Certaco Jaincoac eman cigun oroitza?

E. Beraz ta bere onguitez oroituguindecen.

G. Certaco Jaincoac eman cigun adimentua?

E.

42.6. A *Gorputzeco sentiduac.*

42.7. A *d.de b.*

42.8. A *L., beguiaz i.*

42.9. A *B., belarriaz e.*

42.12. B «*artzea, idatzi du honen gainean*» (P.A.)

42.13-14. A *B., escuaz jotzea, edo icuitzea*: B «Azken hiru hitzok ezabatu eta *uquitzea, icutzea idatzi du*» (P.A.).

42.15-17. A *C. J. e. cizquigun senditu, ta beste miembro guciac?*

42.18. A *G. bera s. guenzan*: B «*bera ezabatua dago*»; «*guenezan osatu du gero*» (P.A.).

42.20. T *aahalac*. A *A. p. Ø*: B «*edo ahalac, almenac tartekatu du*» (P.A.).

42.21. A *Ø d. h.*

42.22. A *O., a., ta v.*

42.24-25. A *C. J. o. e. c.*: B «*oroitza adizkiaren atzera eramán du gero*» (P.A.).

42.26. A *B., t. b. on eguiteaz o.*

42.27. A *oroiguindezen.*

42.28-29. A *C. J. a. e. c.*: B «Hemen ere bai [cf. 42.24-25] hitzen ordena aldarazi nahi izan du zenbakiak ezarriz» (P.A.).

(43)

- E. Gure Jauna ezagutzeco eta argan pensatzeco.
 G. Certaco eman cigun borondatea?
 5 E. Onic andiena bezala bera ama dezagun, ta beragatic lagun urcoa.

*Espiritu Santuaren doaiac
 dira zazpi.*

- 10 Lembicicoa, jaquintasunaren doaia. Bigarrena, adimentuaren doaia. Hirugarrena, consejuren doaia. Laugarrena, ciencia-aren doaia. Bostgarrena, sendagallaren doaia. Seigarrena, piedadearen doaia. Zazpigarrena, Jaincoaren beldurtasunaren doaia.

*Espiritu Santuaren fructuac
 dira amabi.*

- 20 Lenengoa, caridadea, onesguna. Bigarrena, paquea. Hirugarrena, biotzandiquera. Laugarrena, onguitea, benignidadea.
 25 Bostgarrena, fedea, sinismena.

- 43.1-2. A *Eza. g. J., ta beragan p.*
 43.5-7. A *Ontasunic a. b. b. onesteco, t. gueidea beragatic:* B «onic jarri du [ontasunic-en] gainean» (P.A.).
 43.10-14. A *Lenvicicoa, j.ezco.:* B «Lau hauei [43.10-14] -(e)zco kendu eta -(a)ren ezarri die» (P.A.).
 43.14. A *B., indarquiñezco d.:* B «Sendagallaren ipini du gainean» (P.A.).
 43.15-17. A id 43.10-14.
 43.19. A *E. S. fructuac.*
 43.21. A *L., Ø, O.:* B «caridadea gehitu du» (P.A.).
 43.23. A *H., viotzeco anditasuna.*
 43.24. A *L., Ø, b.:* B «Honi ere onguiroa [gehitu dio]» (P.A.).
 43.26. A *B., f. Ø:* B «Honi sinismena» (P.A.).

- Seigarrena, continencia, edo
naicundeac hilduratzea.
Zazpigarrena, espirituco go-
30 zaldea. Zort-

(44)

- Zortzigarrena, osartea, pacien-
cia.
Bederatzigarrena, ontasuna.
Amargarrena, mansotasuna.
5 Amaicagarrena, modestia.
Amabigarrena, castidadea.

*Doatsutasunac, edo zorionac
dirade zortzi.*

- 10 1. Zorionecoac espirituz pobre
diranac, cerren aiena dan
ceruetaco erreinoa.
2. Zorionecoac mansoac, cer-
ren oiec mempetuco duten
lurra.
15 3. Zorionecoac negarguilleac,
ecen consolatuac izango dira.
4. Zorionecoac justiciaren go-
se ta egarri diranac, ecen as-
eac izango dira.

- 43.27-28. A S., c.: B «Honi bitarikoa gehitu dio: *edo pasioac moderatea*.
Baina baita *naicundeac hilduratzea ere*» (P.A.).
43.29. A Z., *Gozaldia*: B «*espiritucoa erantsiz osatu du hau*» (P.A.).
44.1. A *Zorzigarrena, safira*: B «*paciencia, osartea, berretu dio honi*»
(P.A.).
44.6. A A., *Garbitasuna*: «*Ezabatu eta Castidadea idatzi du gainean*»
(P.A.).
44.7-8. A D. *dira zorzi*: B «*edo zorionac, txertatu du*» (P.A.).
44.9,12,15,17,20,22,24,27. *Doatsuac...*: B «*Lehenbiziko lauretan Doatsuac hitza-*
ren ondoren zorionecoac sartu du» (P.A.).
44.10-14. A *ceren*.
44.13. A c. Ø *gozatuco d*.
44.15-16. A *Doatsuac negar eguitendutenac, ceren c. i. d.n.*
44.17-19. A *Doatsuac j. g.a, t. e.a dutenac, ceren a. i. d.n.*

- 20 5. Zorionecoac urricaritsuac, ce-
ren urricarituac izango diran.
6. Zorionecoac biotz garbicoac,
ceren Jaincoa icusico duten.
7. Zorionecoac paquezaleac,
25 ceren Jaincoaren seme icen-
datuco diran.
8. Zorionecoac justiciagatic
perseguituac, cerren aiena
izango dan ceruetaco errei-
30 noa. G.

(45)

- G. Cer esan degu orain?
E. Zortzi zorionac, edo zortzi
doatsutasunac.
G. Cer gauza dira doatsutasun
5 oiec?
E. Espiritu Santuaren virtuteen
ta doaien eguitecoric onenac.
G. Nor dira espirituz pobreac?
E. Ez honraric nai dutenac, ez
10 eta aberastasun andiric, ta
adiñonic.
G. Nor dira mansuac?
- 44.20-21. A *Doatsuac misericordiosoac, ceren misericordia arquitecoduten:*
B «[*misericordiosoac*] hori ezabatu gabe *urricaritsuac* idatzi du
gainean»; «[*ceren...*] *ceren urricari izango diran, ezarriz aldatu*»
(P.A.).
44.22. A *D. viotz g.*
44.24-25. A *D. paquetsuac, c. J. Sac deituac izango d.:* B «*Seme icenda-*
tuco diran idatzi du gainean» (P.A.).
44.27-28. A *D. j. g. nequeac igarotzen dituztenac, ceren a.:* B «*Hiru hitz*
horien [n. i. d.] ordez perseguituac diranac ipini du» (P.A.).
- 45.2-3. A *Zorzi Ø d.:* B «*edo zorionac, gehitu du*» (P.A.).
45.6-7. A *V., t. E. S. d. eguitecoric o.:* B «*Guztiori honela aldatu du: Es-*
piritu Santuaren virtuteen eta doaien eguitecoric onenac» (P.A.).
45.9-11. A *Ez gauza bearretan ere andizur, eta ondasunic nai ez dutenac:*
B «*Osoro aldatu du: Ez honraric nai dutenac, ez eta aberatasun*
andiric, ta adiñonic» (P.A.).
45.12. A *N. d. -oac?*

- E. Iraric ez dutenac, ez eta aren muguidaric.
- 15 G. Nola memperatzen dute lurra? E. Beren buruen jabe izanican.
- G. Nor dira negarguilleac?
- E. Atseguin, cilleguiac ere, uzten dituztenac.
- 20 G. Nor dira justiciaren gosè ta egarri diranac?
- E. Aaleguiñez beren egocaria gucitan eguiten dutenac.
- 25 G. Nor dira urricaritsuac?
- E. Arrotzaquin ere chitez be-
raa diranac.
- G. Nor dira biotz garbicoac?
- E. Beren biotzetaco naicari
- 30 gait-
-
- 45.13-14. A *E. d. i., ta ezta aserraldiaren siñaleric ere*: B «Hau ere bai [osoro aldatu du], honela: *Iraric eztutenac, ez eta aren muguidaric*» (P.A.).
- 45.15. A *N. gozitzen d.*
- 45.16-17. A *Ceren b. b. Jaun, edo j. diraden*: B «*Ceren kendu eta azkenean diraden-en ordez izanican ezarri du*»; «*Jaun edo ere ezabaturik dago*» (P.A.).
- 45.18. A *N. d. negarguilleac?*
- 45.19. A *A. zi. e., utzitzen d.*
- 45.21-22. A *N. d. j. g.a, t. e.a dutenac?*
- 45.23-24. A *Ahaleguiñez beardutena gauza gucietan e. d.*: B «*beren egocaria idatzi du [b. -ren] gainean eta ondoko gauza ere ezabatu*» (P.A.).
- 45.25. A *N. d. misericordiosoac*: B «*Hori ezabatu gabe gainean urricaritsuac dago idatzirik*» (P.A.).
- 45.26-27. A *Guciz beraac diranac ez ezagunaquin ere*: B «*Erantzun osoa kendu du eta beste hau ezarri: Arrotzaquin ere chitez be-
raa diranac*» (P.A.).
- 45.28. A *N. d. viotz garbidunac?*
- 45.29.46.1. A *B. gaitz gurietan guciz mortificatuac diranac*: B «*Hemen beste horrenbeste [aldatu du]: Beren biotzetaco naicari gaitzac hildurutzen dituztenac*» (P.A.).

(46)

- gaitzac hilduratzen dituzte-
nac. G. Nor dira paquezaleac?
- E. Beren buruai ta besteai pa-
que emalleac.
- 5 G. Nor dira perseguituac justi-
ciaren amorez?
- E. Sendo ta fermu daudenac
gucitan, perseguituac izan
arren. G. Eta oiec cergatic
10 deitzen dira doatsutasunac,
edo zorionac?
- E. Ceren oietan dagoen orain-
go vicitzaren doatsutasuna,
ta gueroçoaren ustea, ta es-
15 peranza.
- M. Ene seme, Jaincoac arasye
garamatziela gucioc. Amen.

20 *Onaraño da Aita Asteteren ca-
tecismoa, edo doctrina, icasteco
bidea.*

Aitormen generala.

A Itortzen natzaio Jainco
aalgucicoari, Maria be-
ti Virgina doatsuari, Miguel

- 46.2. A *N. d. paquetsuac?*
- 46.3-4. A *Berengan, eta besteetan paqueuille diranac:* B «*-guille ezaba-
tu eta -tzalle idatzi du gainean*» (P.A.).
- 46.5-6. A *N. d. Justiciagatic nequeac igarotzen dituztenac?:* B «*Azken hi-
tzak honela aldatu ditu: ... Justiciaren amorez atsecabetuac?*» (P.A.).
- 46.7-8. A *S. Ø d. gucian, p.:* B «*ta fermu txertatu du hor [S.]*»; «*guci-
tan osaturik aldatu du*» (P.A.).
- 46.9-11. A *Ø c. derizte oiei d. Ø.*
- 46.12-14. A *C. aietan d. vicitza onetaco d., t. bestecoaren u. Ø:* B «*oetan
dago gainetik jarria*»; «*oraingo vicitzaren idatzi du gero*» (P.A.).
- 46.16-17. A *Ara J., e. s., g. eramangaitzala. Ala biz:* «*Horren orde z guztiau
idatzi du: Ene seme, Jaincoac araise eraman gaitzala (eta gara-
matziela ere badio) gucioc [A. b.]*» (P.A.).
- 46.18-20. A *O. d. A. Gaspar Astete Veneragarriaren cathecismo, e. d.*
- 46.21. Hemendik 47.25 bitarteko testua falta da A-n.

25 Arcangel doatsuari, Juan Bau-
tista doatsuari, Jondo[ne] Pedro ta
Paulori. Jondone guciai, eta
zuri, ene Aita, pecatu eguin-
dedala gueiegui, gogoz, hitzez,
30 ta

(47)

ta eguitez, ene faltaz, ene fal-
taz, ene falta andiaz. Argatic
escatzen diot Maria Virgiña
doatsuari, Miguel Arcangel
5 doatsuari, Juan Bautista doat-
suari, Jondone Pedro, ta Pau-
lori, eta Jondone guciai, eta
Zuri, ene Aita, erregu deza-
zuten nigatic gure Jauna, ta
10 Jaincoari.

*Izare santuaren otoitza, edo
oracioa.*

GUre Jauna ta Jaincoa, zu-
re pasioaren señaleac ut-
15 zi ciñizcuna izare santuan ce-
ñean bildu zuten zure gorputz
santua, Josefec jachi zuenean
gurutzetic. Iguzu arren gra-
cia, zure eriotz eta obiaren
20 videz eraman gaitzaten pizte-
co gloriara, ceñean vici ceran,
ta erreguiñatzen dezun Aita
Jaincoarequin Espiritu Santua-
ren batasunean, Jaincoa men-
25 detic mendera. Ala biz.

NEre Jesu-Christo Jauna,
Jainco ta guizon egui-
azcoa, nere Criadore ta Reden-
to-

47.20. T *videt.*

47. inter 25-26. A *Onesdamuzco eguitea:* B «eguintza jarri du horren or-
dez» (P.A.). Ik. halaber Eraskina.

47.28. A *n. C.a t. Redemptorea.*

(48)

- torea, zu ceranagatic ta ce-
ren amatzen-zaitudan gauza
gucien gañean; damu det, Jau-
na, damu det biotz gucitic zu
5 offendituaz proposito firmea-
requin ez gu[e]iago offenditze-
co, ta pecatuaren vide gucie-
tatic aldeguiteco nere peca-
tuac confesatzeco ta ematen-
10 zadan penitencia eguiteco. Es-
queintzen dizut nere vicitza,
obrac ta nequeac nere peca-
tuen satisfacioan; ta nola es-
catzen dizudan ala confiatzen
15 det zure ontasun ta misericor-
dia fingabeen barcatuco diz-
quidatzula zure odol precio-
so, passio, ta eriotzagatic, ta
emango didazula gracia, vicit-
20 za obetzeco, ta zu servitzen
irauteco eriotzaco ordu-
raño. Amen.
Ala biz.

FIN.

- 48.4. A *viotz*
48.5-6. A *offen-*
48.8. A *alde eguiteco, ta n.*
48.9. A *p. aitortzeco t. e.*
48.12. T *nequeaa. A eguite t. n. n. p.*
48.13. A *p. ordainzan; eta n.*
48.15. A *z. o. eta m.*
48.16. A *f. barcatu d.:* B «-co erantsi dio» (P.A.).
48.17. A *z. o. preciatu, p.*
48.18. A *p., t. heriotzaren merituac g., eta.*
48.19-24. A *g. ondo vicitzeco heriotzaco o. Ø. A. b. Ø.*

ERASKINA: BURGOSKO DOTRINAN EZ DIREN ZATIAK *

Acto de Contrición

Señor mio Jesu Christo, Dios y hombre verdadero, Criador y Redemptor mio, por ser Vos quien sois, y porque os amo sobre todas las cosas, me pesa de haveros ofendido; propongo firmemente, etc.¹.

Advertencia al Lector

Aunque el Autor de este Librito no puso en èl el Acto de Contrición, se añade aquí con especial cuydado por su suma importancia. Para lo qual se ha de saber lo primero, que uno de los medios más eficaces para asegurar la salvación de las almas alcanzando el perdon de los pecados, y conseguir una preciosa muerte, es esta Devoción de hacer, como se dirà, el Acto de Contrición. Por muchas Devociones que se rezen, estas no justifican al que està en desgracia de Dios; mas es tanta la eficacia de un Acto de Contrición, que al punto que se hace de corazon, convierte al pecador en Amigo de Dios, y se le perdonan luego todos quantos pecados ha hecho, aunque fueran mas, y mayores que quantos han cometido todos los condenados del infierno: y solo le queda la obligacion de confesarlos despues.

Lo segundo: para conseguir el perdon de los pecados con el acto de Contrición, no basta rezar solamente, ó decir sus palabras con la boca, ni con el entendimiento, ó con la atencion, con que se rezan otras oraciones; sino que es necessario hacerlo, ó decir con verdadero afecto de la voluntad, y muy de corazon.

Lo tercero: aunque es muy bueno el rezar como arriba se pone siempre que se pueda todo el acto de Contrición, mas no es necesario, y quando hay algun peligro, basta decir de corazon: Señor, por ser Vos quien sois, y por que os amo sobre todas las cosas, me pesa de haveros² ofendido, con proposito dela enmienda.

Lo quarto: conviene, que se haga este acto de contrición à la mañana al ofrecer à Dios las obras para no caer en pecado. Lo 2.º à la noche despues del examen de conciencia de cada dia, discurriendo brevemente por pensamientos, palabras y obras. Lo 3.º siempre que uno se halla en peligro de muerte, y no tiene comodidad de confessor, està obligado à hacerlo, si tiene conciencia de pecado mortal, ò duda de èl. Finalmente para asegurar cada uno su salvacion en tantos casos impensados de muèrtes repentinias de cada dia, por mar, y tierra, debe hacerse muchas vezes al dia para no caer, y luego que uno cayese en pecado mortal.

* Apud P. Altuna *op. cit.* 43-6.or.

1. A-n *Onesdamuzco eguitea* dator (cf. 47 inter 25-26.).

2. B «h- ezabatu egin dio» (P.A.).

Iracurlearentzat Oarra.

Librucho onetan bere Eguilleac ifini ez bazuen ere Onesdamuzco Eguitea¹, berariaz emen ifintzenda, ceren ain bearra dan. Orretaraco jaquin bearda lenengo vide, edo medio eraguilleenetic bat animen salvacioraco, pecatuen barcacioraco, ta heriotza on bat erdiesteco², dala onesdamuzco actu au, esangodan bezala, eguitea. Beste devocio asco errezzatu arren, oiec ez dute garbitzen pecatuan, edo Jaincoaren desgracian dagoen anima; baña onesdamuaren indarra da ain andia, ce³, viotzetic eguitendan puntu artan bertan, peccataria biurtzendu Jaincoaren adisquide, ta barcazen zaizca bereala eginzituen pecatu guciac, condenatu guciac eguindituztenac baño gueiago, ta andiogoac balira ere: ta guertazenda guero aitortzeco obligacio bacarrarequin.

Bigarrena: Onesdamu onequin pecatuen barcacioa irabazteco, ez da asco, errezzatea bacarric, edo aoz hitz oriec esatea, ezta adimentuaz, edo beste erreguac eguitendiran atencioaz ere; baicic eguin bear da, edo esan vorondate osoaz, eta chit viotzetic.

Hirugarrena: gauza ain ona izan arren esatea aldanean onesdamuzco actu gucia, goien dagoen guisan, baña ez da premiazco gauza: eta estu estuan asco da viotzetic esatea: *Jauna, zu ceranagatic, ta ceren amatzen zaitudan gauza gucien gañean, zu ofendituaz damudet, propositu firmearequin ez gueiago peccaturic eguitemeco.*

Laugarrena: eguin bearda onesdamuzco eguite⁴ au Jaincoari obrac esqueintzean goizoro, pecatuan ez erortzeco. Bigarrena: gau oro concienciaco billatza eguin ezquero, egun artaco pensamentuen, hitzen, ta eguiteen contu labor bat ateraaz. Hirugarrena: heriotzaco perillean bat arquitzendan gucian, eta confessoric, edo aitortzeco videric ezduenean, dago obligaturic onesdamu ori iduquitzera, baldin pecatu mortalic, edo orren dudaric beregan arquitzen badu. Azquenic: bacoitzac bere salvacioa aseguratzeco aimbeste ustegabeco heriotza guisatan, nola egun oro itsasoz, ta leorrez guertatzendiran, egunean maiz, edo ascotan ori eguin beardu ez erortzeco, ta bat pecatu heriozcoan erortzendan bezala⁵.

1. B «Egintza jarri du gainetik» (P.A.).

2. B «Ezabatu eta alcanzatzeco idatzi du gainean» (P.A.).

3. B «Mendibururen orain arte argitaragabeko orri guzietan lehena eta bakarra dela uste dut honako juntagailu konsekutiba hau: adizkia gorri dago, bait ez -en gaberik» (P.A.).

4. B «Egintza ipini du» (P.A.).

5. B Honen ordez erori ezquero ezarri du» (P.A.).